

Kahire'den Viyana'ya Firar: Çerkes Mehmed Bey'in Habsburg İmparatorluğu'nda İltica Arayışı

Escape From Cairo to Vienna: Çerkes Mehmed Bey's Refuge Seeking in the Habsburg Empire

Ömer Gezer*

*Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: Ö.G. 0000-0001-6678-5777

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Ömer Gezer,

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye

E-posta/E-mail: omergezer@hacettepe.edu.tr

Başvuru/Submitted: 30.10.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:

06.01.2023

Son Revizyon/Last Revision Received:

12.01.2023

Kabul/Accepted: 18.01.2023

Atf/Citation:

Gezer, Omer. "Kahire'den Viyana'ya Firar: Çerkes Mehmed Bey'in Habsburg İmparatorluğu'nda İltica Arayışı." *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*, 79 (2023): 39-88.

<https://doi.org/10.26650/iutd.1196658>

ÖZ

Osmanlı Mısır'ının iktidar sahibi memlük beyi Çerkes Mehmed, Bâbiâli ile giriştiği güç mücadelesini 1726 ilkbaharında kaybettiğinde Kahire'den firar ederek önce Trablusgarb'a, ardından Cezayir'e sığındı. Bu sırada gerek Garp Ocaklarının gerekse Fransız diplomasisinin Osmanlı başkentindeki etkisini kullanarak affedilip Mısır'a dönmek için uğraştysa da İstanbul'da sesini duyuracağı kimse kalmamıştı. Bunun üzerine Trablusgarp ve Cezayir ocaklarının teşvikiyle, affedilmesi için Osmanlı padişahı nezdinde arabuluculuk yapacağına inandığı Habsburg İmparatoru VI. Karl'ın himayesini temin etmek için Trieste'ye gitti. Fakat Hofburg, Osmanlı barışını ve Akdeniz diplomasisini tehlikeye atacağını göz önünde bulundurarak Çerkes Mehmed'in Viyana'ya gelmesine izin vermedi. Nitekim Çerkes Mehmed Bey'in Habsburglara iltica etmek niyetinde olduğu öğrenildiğinde Osmanlı-Habsburg ilişkilerinin gündemi değişmiş, İstanbul, asi beyin tutuklanarak teslimini yahut himaye edilmemesini istemişti. Bu makale Avusturya, Osmanlı ve İngiltere arşivlerine ve Çerkes Mehmed'in mektuplarına dayanarak, Çerkes Mehmed Bey'in Mısır'dan firarından itibaren iltica arayışı ve bu konudaki başarısızlığından sonra Kahire'ye dönerek giriştiği iktidar savaşından ölümüne kadar olan süreçte mercek tutmaktadır.

Anahtar sözcükler: Çerkes Mehmed Bey, Osmanlı Mısır, Osmanlı-Habsburg diplomasisi, Cezayir, Şehbender Ömer Ağa, Leopold von Talman

ABSTRACT

Çerkes Mehmed, a sovereign Mameluke bey of Ottoman Egypt, fled from Cairo in the spring of 1726 after losing his war of expansion against the Sublime Porte. He first fled to Tripoli, then to Algiers. During this time, he attempted to obtain an imperial pardon to return to Egypt, using both the influence of the Barbary states and French diplomacy in Istanbul, where no one heard his voice. Then, encouraged by the regents of Tripoli and Algiers, he sailed to Trieste to ask Charles VI, the Habsburg Emperor, for protection and mediation with the Ottoman Sultan, and for his pardon. Bearing in mind that this could endanger the peace with the Ottomans and the Karl's Mediterranean diplomacy, the Hofburg did not allow him to travel to Vienna. In fact, the agenda of Ottoman-Habsburg relations changed when it emerged that Çerkes Mehmed was seeking refuge with the Habsburgs, with Istanbul demanding extradition of the rebellious bey, or at least the refusal of his

refuge. Based on the Austrian, Ottoman, and British archival documents, as well as his letters, this article focuses on the last years of Çerkes Mehmed, from his flight from Cairo to Vienna to his death at his war for power in Egypt, where he returned after being refused by the Habsburgs.

Keywords: Çerkes Mehmed Bey, Ottoman Egypt, Ottoman-Habsburg diplomacy, Algiers, Consul-General Ömer Aga, Leopold von Talman

Extended Abstract

Çerkes Mehmed, one of the Mameluke beys of Cairo, rose to power in Ottoman Egypt in the 1720s after securing his leadership in the Qasimid household. He ruled the Ottoman province *de facto*, as Claude Lemaire, the French consul in Cairo, wrote in his dispatches. When he attempted to force the Sublime Porte to recognize his right to govern Egypt in corporation with the other beys, like the beys in Tripoli, Tunis, and the dey in Algiers did, he was declared a rebel against the Ottoman Sultan and got sentenced to death in October 1725. To execute the orders of the Sublime Porte, on February 9, 1726, the Governor of Egypt, el-Hac Ali Pasha, commissioned Zülfikar Bey, the leader of the Fiqaris, who failed to kill Çerkes Mehmed and his companions. Afterwards, Çerkes Mehmed fled Cairo, taking refuge first in Tripoli, then in Algiers, where he mobilized local governments and French diplomacy to obtain an imperial pardon for his life and permission to return to Egypt. The Sublime Porte rejected petitions regarding Çerkes Mehmed, insisting that he and his companions be captured alive or dead and sent to Istanbul.

However, the Council of Algiers not only ignored the imperial decree, but also decided to make Çerkes Mehmed Bey's pardon a condition of peace negotiations with the Habsburgs. Thereafter, he became a matter for Ottoman-Habsburg diplomacy, which is why his name often appears in the dispatches of Joseph von Dirling, the Habsburg resident in Istanbul. He wrote to the Aulic War Council in Vienna about this condition, first on November 26, then on December 16, 1726. Although Dirling never asked for it, the Sublime Porte pardoned Çerkes Mehmed Bey in the last days of 1726, and a treaty, negotiated by the Kapudan Pasha and Dirling, was signed on March 8, 1727.

Thence, Çerkes Mehmed was able to save his own life. However, this proved to be too little for him. Encouraged by the Council of Algiers and Mehmed Effendi, the ambassador extra ordinaire of Tripoli to Charles VI, who already asked for Habsburg mediation on behalf of Çerkes Mehmed in August 1726, he sailed aboard of a French merchant ship to Trieste, the Habsburg port in the Adriatic Sea. Immediately after his arrival in Trieste, he sent letters written in Italian to Prince Eugen, president of the Aulic War Council, on October 4, 1727, to Rechron, the counsellor, and to Leopold von Talman, the chief dragoman, to announce his arrival. He also revealed in these letters his intention to ask Charles VI for protection.

The Aulic War Council, however, ordered the commander of Trieste to not allow Çerkes Mehmed Bey to travel to Vienna. Meanwhile, Leopold von Talman sent a letter dated October 25, 1727 to Çerkes Mehmed, explaining the decision of the Aulic War Council to him, that he should write his motive for visiting the Habsburg court. As can be deduced from this letter, the Habsburgs attempted to avoid a misunderstanding between Vienna and Istanbul, which would have been very likely if the Ottoman consul general Kazgancızâde Ömer Aga had found out about him and informed the Sublime Porte.

Ömer Aga, indeed, discovered Çerkes Mehmed's arrival in Trieste, as he received his letters by chance. During his quarantine in Trieste, Çerkes Mehmed wrote again to Prince Eugen, Rechcron, and Talman on October 12, 1727, without waiting for a reply to his first letters. These were delivered to the Ottoman consul general on October 27. He opened them without hesitation, although it was obvious that the letters were not addressed to him. As a matter of course, he informed the Sublime Porte of Çerkes Mehmed's arrival via his dispatch from November 2, 1727. From this point on, the presence of Çerkes Mehmed in the Habsburg Empire became a problem in Ottoman-Habsburg relations.

In reality, while Çerkes Mehmed only asked for protection in his letters, his true intention was to be read in the letters of the Bey of Tripoli, Karamanlı Ahmed Pasha. Ahmed Pasha asked Charles VI on behalf of Çerkes Mehmed to mediate between him and the Sublime Porte again, as the Emperor had done it before, and save his life. This time, Ahmed Pasha wrote in his letter that the Emperor must help Çerkes Mehmed obtain his full pardon, including permission to return to Egypt. In his letter to the Prince Eugen, Ahmed Pasha, promised 30,000 gold in the name of Çerkes Mehmed if the Prince helped him in his cause. Notwithstanding the fact that it was not the Habsburg mediation that had previously helped Çerkes Mehmed and saved his life, the Habsburgs had no interest in intervening in Ottoman politics. Since it was no longer a secret that Çerkes Mehmed sought refuge with the Habsburgs, Prince Eugene advised the Emperor that it would be contrary to the Treaty of Passarowitz to grant him Habsburg protection, as he was a rebel against the Ottoman Sultan.

The decision of Charles VI was announced to him personally by Leopold von Talman in Trieste on November 15. The Emperor would not grant asylum to a rebel because he was loyal to peace with the Ottomans. It was stated that Çerkes Mehmed should therefore leave Habsburg soil as soon as possible. Joßeph von Dirling would ask for pardon for him, and the answer of the Sublime Porte would be sent to him. A few days later, Charles VI gave him permission to stay in Görz, a small city in the north of Trieste, until the Sublime Porte came to a decision about him. In fact, the Aulic War Council ordered Dirling to protest Ömer Aga's behaviour and mobilize the Sublime Porte to force Algiers to ratify the treaty. Regarding Çerkes Mehmed, he was only supposed to do a favor by delivering his letters to his friends in Istanbul.

The decision was correct because the Sublime Porte had no intention of allowing Çerkes Mehmed to enter Cairo. His agents were executed on November 18. The next day, the Reis Effendi told Dirling that it was Çerkes Mehmed who had caused the Algerian Council to refuse to ratify the treaty. Under these circumstances, Dirling met with the Grand Vizier Damad Ibrahim Pasha and informed him of the decision that had been previously made in Vienna about Çerkes Mehmed.

Without having a clue about the diplomacy around him, Çerkes Mehmed again took a chance and secretly left Görz for Vienna. He arrived in the Habsburg capital on March 27, 1728. His journey was the last straw for the Habsburgs. The Aulic War Council expelled him by threatening him to hand over to Ömer Aga back to Trieste, where he would be kept in the fortress as a prison. He sent letters to the Emperor and Prince Eugene expressing his disappointment, desperately asking for some money and permission to reach Livorno by land rather than by sea, fearing his enemies.

Eventually, the Aulic War Council let him travel to Livorno on June 5, 1728, first by sea to Manfredonia, then by land to Naples. On June 27, 1728, he arrived in Naples, where he changed his mind, and journeyed to Tripoli via Malta. On August 28, 1728, his ship harbored, whereby he immediately visited Ahmed Pasha, the Bey of Tripoli. Hearing about his arrival on Ottoman soil, the Porte sent another firman to Tripoli on May 10, 1779, after which Çerkes Mehmed was labeled a traitor of both his religion and state. Long before the Haseki Aga arrived in the city with the imperial decree, Çerkes Mehmed had left Tripoli to determine his own future through his own actions.

He determined that the situation in Cairo was suitable for his return. Even though the Qasimids lost all power in Egypt, the Porte and its governor in Egypt were anxious about Zülfikar Bey and his policies, so Çerkes Mehmed thought he might find some supporters. Indeed, while the Arabs supported him militarily, Zülfikar defeated Çerkes Mehmed, forcing him to escape again. Leopold von Talman, then the Habsburg resident in Istanbul, wrote to Vienna on March 22, 1730 that Çerkes Mehmed would wait for the next favorable moment to appear. The next time he wrote about him in his dispatch was on June 8, 1730. He informed the Aulic War Council about Çerkes Mehmed's death, as well as the death of his opponent Zülfikar, which made the Grand Vizier indescribably happy.

Hence, while Çerkes Mehmed's life and story came to an end, one problem in the Ottoman-Habsburg relations was resolved. However, after a while, when the Ottoman Sultan, the Grand Vizier, and other dignitaries of the ruling circle lost their life due to the Patrona Halil Rebellion, promises regarding the treaty with the Algiers became unclaimed.

Çerkes Mehmed Bey'in Kahire'de Yükselişi ve Düşüşü

Çerkes Mehmed, Osmanlı Mısır'nda iktidar sahibi Kasımî hanesine mensup bir memlûk beyiydi. Kasımîler (yahut Kasımiyye), 1711'de rakipleri Fikarî (yahut Zülfikariyye) hanesine karşı kazandıkları güç mücadelesinden sonra Osmanlı valisini de sindirerek Mısır'a hâkim olmuştu¹. Çerkes Mehmed'in bu galibiyette payı var mıydı, bilinmiyor. Takip eden senelerde Kasımîlerin kendi içindeki hizipleşmede Ebu Şeneb olarak da tanınan İbrahim Bey Boşnak'ın saflarında yer almıştı. Hamisi İbrahim Bey öldüğünde (1718) Çerkes Mehmed, Osmanlı-Habsburg Harbi'nde (1716-1718) Mısır askerlerinin komutanlığını yapıyordu. Kahire'ye döndüğünde kendisini Kasımîlerin liderliği için İsmail Bey'le mücadele ederken buldu. Bu mücadelesini kaybettiğinde Kıbrıs'a sürüldü ve Lefkoşa Kalesi'ne kapatıldı. Bâbüâlî, Çerkes Mehmed'in iktidar kavgasını fitne olarak kabul edip idamına karar verdiyse de² o, hakkındaki idam hükmü infaz edilmeden Kıbrıs'tan kaçıp Mısır'a dönmüş ve Kahire'de gizlenmeye başlamıştı³. Çerkes Mehmed, maddî gücü sayesinde III. Ahmed'in ve Bâbüâlî'nin desteğini kazanmış ve affedildikten sonra Kahire'nin kamusal hayatına dönmüştü⁴.

Çerkes Mehmed, affedildikten sonra da Kasımîlerin liderliği için mücadeleye devam etti. Bu defa Osmanlı valisinin ve Mısır askerlerinin desteğiyle rakibi İsmail Bey'i ortadan kaldırmayı başarınca Mısır'ın mutlak hâkimi olmasına giden yol kendisine açıldı⁵. Fakat Çerkes Mehmed Bey'in elde ettiği güç ve bu amaçla takip ettiği siyaset, sadece İsmail Bey suikastında kendisine yardım eden Fikarîlerin reisi Zülfikar Bey'i değil Bâbüâlî'yi de rahatsız

- 1 Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kasımiyye", *DİA*, XXIV, s. 552. Kasımîler hakkında ayrıca bkz. P.M.Holt, "Kasımiyya", *Encyclopedia of Islam 2nd Ed.*, IV, s. 722-723. Holt, 1711'de Kasımîlerin Mısır'da iktidarı ele geçirmesini Napoléon'un Mısır'ı işgaline kadar sürecek beyler çağının başlangıcı olarak ele alır. Bu tarihten itibaren Osmanlı Mısır'ını iktidar sahibi haneler idare edecek, Mısır tarihinin akışını da bu hanelerin kendi aralarındaki yahut hane içindeki rekabetler belirleyecektir. P. M. Holt, *Egypt and the Fertile Crescent 1516-1922 A Political History*, Cornell University Press, Londra 1980, s. 90. Fikarîler hakkında malumat için bkz. Jane Hathaway, "Zülfikariyye", *DİA*, XLIV, s. 559-561.
- 2 BOA, İE.DH, 29/2585, Evâil-i Ramazan 1131 / 18-27 Temmuz 1719.
- 3 BOA, İE.DH, 29/2587, Evâhir-i Zilhicce 1131 / 4-13 Kasım 1719.
- 4 Jane Hathaway, "Ottoman Responses to Çerkes Mehmed Bey's Rebellion in Egypt, 1730", *Mutiny and Rebellion in the Ottoman Empire*, ed. Jane Hathaway, University of Winsconsin Press, Madison 2002, s. 106. Fransa'nın Kahire konsolosu Claude Lemaire'in yazdığına göre, Çerkes Mehmed, Sultan III. Ahmed'e her sene 500 bin guruş göndermeyi vaat ederek eski mülklerine kavuşmuştu. Henri Dehérain, *L'Égypte Turque Pachas et Mameluks du XVIe au XVIIIe Siècle L'Expédition du Général Bonaparte*, Société de l'Histoire Nationale, Paris 1934, s. 102. Olayları daha sonra kaydeden Abdurrahman el-Cebertî, Çerkes Mehmed'in İsmail Bey'e karşı kaybettiği iktidar savaşı sonrasında hasmî tarafından affedilerek Kıbrıs'a sürgüne gönderildiğini yazar. Yine Cebertî'ye göre, bir süre sonra Mısır'daki dostları sayesinde Çerkes Mehmed Bey, sesini Bâbüâlî'ye duyurmuş ve İsmail Bey'in gözden düşmesini temin etmişti. *'Abd al-Rahmân al-Jabartî's History of Egypt – 'Ajâ'ib al-Athar fi'l-Tarâjîm wa'l-Akhhâr*, ed. Thomas Philipp ve Moshe Perlmann, Franz Steiner Verlag, c. I-II, Stuttgart 1994, s. 89-90, ayrıca s. 206-207.
- 5 Lemaire, 17 Temmuz 1721'de Paris'e Mısır'ın mutlak hâkiminin yedi ocakların desteğini alan Çerkes Mehmed Bey olduğunu yazmıştı. Dehérain, *a.g.e.*, s. 104.

edecek boyutlardaydı⁶. Osmanlı başkentinin Çerkes Mehmed'e yönelik tepkisinin sebebini ve boyutunu idamı kararına Târîh'inde yer veren Çelebizâde Asım'ın şu satırlarından okumak mümkündür: “Çerkes Mehmed Bey'in Defterdâr İsmail Bey'in katlinden sonra izzet ü i'tibârı hadden efvân ve şeyhü'l-beledlik⁷ inzimâmıyla esbâb-ı servet ü yesârı mertebe-i adedden bîrûn olup Mısır'ın kaffe-i umûruna istilâ ve kesret-i hevâdârân ve a'vân ile cümle a'yân belki vâlî-i memleket ve hâkim-i seccâde-i Şerî'at'a galebe vü istilâsından [...] Çerkes-i nâkesin bir an mukaddem izâle-i fitne-i vücûduna mübâderet lâzıme-i zimmet-i devlet[tir.]”⁸

Bu olay sebebiyle, Çerkes Mehmed Bey'in ismi Habsburgların İstanbul'daki kapı kethüdası Joßeph von Dirling'in taktirlerinde -tespit edebildiğim kadarıyla- ilk defa geçer. Habsburg diplomatı ilk önce 24 Eylül 1725'te Mısır beylerinin Osmanlı valisini azlettiğini ve bunun İstanbul'da büyük bir utanca sebep olduğunu Viyana'ya bildirmiş⁹, 14 Ekim tarihli taktirinde ise beylerin hedefleri hakkında daha geniş malumat vermiştir. Buna göre Kahire'deki kargaşanın faili olan Çerkes Bey, hizbini güçlendirmiştir ve diğer beyleri de amacı için razı etmeye çalışmaktadır: Kahire'ye Osmanlı valisi ayak basmayacak ve Mısır'ı beyler birlikte ve müştereken (*zusammen und in corpore*) idare edecek; Bâbîâlî ise mutat vergilerin gönderilmesi karşılığında Mısır'ın işlerine karışmayacaktır¹⁰.

Ne var ki Çerkes Mehmed Bey Mısır'ı, Garp Ocaklarında olduğu gibi, fiilen Osmanlı hâkimiyetinden koparacak ve kontrolü altındaki bir hükûmetin idaresine sokacak planını tamamlayamadı. Anlaşıldığı kadarıyla Kasımîlerin lideri, hem hane içindeki hem de Kahire'deki gücünün sınırlarını yanlış değerlendirmişti. Nitekim Bâbîâlî'nin yeni Mısır valisi Moralı el-Hac Ali Paşa'nın desteğini alan Zülfikar Bey, Çerkes Mehmed'in idamını infaz için topladığı askerlerle birlikte 9 Şubat 1726'da harekete geçti. Fakat Çerkes Mehmed Bey, beraberinde Solak Ahmed, Ali, Küçük Kasım ve Ömer beylerle birlikte Kahire'den fırar

6 es-Seyyid, a.g.m., s. 553. Cebertî'ye göre Çerkes Mehmed, Mısır'ı zalimce yönetiyordu. Philipp ve Perlmann, *a.g.e.*, s. 207.

7 Osmanlı başkenti, Çerkes Mehmed Bey'in kendisine şeyhülbeled unvanını tevcih etmesini Mısır üzerindeki otoritesine bir saldırı olarak yorumlamıştı, zira İstanbul'un Mısır için öngördüğü düzende böyle bir makam söz konusu değildi. Şeyhülbeled makamının tarihî gelişimi hakkında bkz. Şeyda Şerife Gül, *18. Yüzyılda Mısır'da Şeyhü'l-Beledlik*, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018, s. 56-57.

8 Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târîh-i Râsîd ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır ve Ahmet Zeki İzgöer, Klasik yay., İstanbul 2013, c. III, s. 1451. Burada Veziriazam Damat İbrahim Paşa'nın Çerkes Mehmed'in idamı için Mısır Valisi'ne gönderdiği nâmeyi de zikretmek gerekir: “Ümerâ-yı Mısır'dan Çerkes Mehmed'in birkaç seneden berü envâ' güne fesâd ve şekâveti ve nice evâmîr-i 'aliyyenin' adem-i infâz ve icrâsında zâhir ve âşikâr olan habâset ve mel'aneti meşhûr-ı âfâk olduğundan ...”, BOA, C.DH, 238/11898, 3 Safer 1138 / 11 Ekim 1725.

9 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 192, Konv.2: Korrespondenzen (1725.07-1725.09), fol. 234v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 24 Eylül 1725 İstanbul. Cebertî, Çerkes Mehmed Bey'in Temmuz 1725'te Osmanlı valisini Mısır'dan çekilmeye zorladığını, hemen sonrasında hanesindeki kimselere sancak beylikleri tevcih ettiğini yazar. Philipp ve Perlmann, *a.g.e.*, s. 208-209.

10 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 192, Konv.3: Korrespondenzen (1725.10-1725.12), fol. 19r.-19v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 14 Ekim 1725 İstanbul. Makalede Almanca kaynaklardan yapılan alıntılarda belge üzerindeki imlâ korunmuştur.

etmiş, çekildiği taşrada, Mekke'den dönmekte olan Cezayir Beyi'nin oğluna tesadüf etmiş ve önce Trablusgarb'a, daha sonra da Cezayir'e sığınmıştı¹¹.

Çerkes Mehmed Bey'in iktidardan düşüşü ve Kahire'den firarı, o tarihlerde ilgisi esasen Mısır'ın uzağında bulunan Habsburglar için de kayda değer bir haberd. Nitekim Dirling, önce Çerkes Mehmed'in Kahire'den kaçtığını¹², daha sonra ise Cezayir'e sığındığını¹³ Viyana'ya yazdı. Çerkes Mehmed'in affedilmek için Bâbiâli nezdindeki girişimleri ve buna yönelik Bâbiâli'nin tepkisi de Habsburg kapı kethüdasının daha sonraki taktirinde yer aldı: Cezayir Dayısı Abdi Paşa, Çerkes Mehmed'in affedilmesi ve Kahire'ye dönüşüne izin verilmesi için Fransız elçiliği aracılığıyla mektup göndermiş; elçi d'Andrezel, taraflar arasında arabuluculuk yapmak için teşebbüs ettiyse de kendisine bu meseleye karışmaması söylenmişti¹⁴. Dönemin Fransız matbuatına itibar edilecek olursa, Çerkes Mehmed Bey affedilmesi için yalnızca Cezayir Dayısı'na ve Fransız diplomasisine güvenmemiş, Osmanlı padişahına ve ricale binlerce kese altın vadetmişti¹⁵. Anlaşıldığı kadarıyla Çerkes Mehmed'in Bâbiâli'de sesini duyurabileceği kimse kalmamıştı, zira o tarihlerde Cezayir'de bulunan Kapudan paşa kethüdasına firarı Mehmed Bey'i teslim alması ya da ortadan kaldırması emredilmişti¹⁶.

Osmanlı Mısır'ndaki gelişmelerden bu yolla haberdar olan Viyana'daki Saray Harp Şûrâsı, Dirling'e gönderdiği talimatnâmeyle Çerkes Mehmed Bey hakkında iletilen haberlerden

- 11 Çelebizâde, *a.g.e.*, s. 1475-1476; *Mercure de France*, Decembre 1726, s. 2629. *Mercure de France*, Çerkes Mehmed Bey'in Cezayir'e sığındığı zamana kadarki hayat hikayesini, Kasım 1726 ve Aralık 1726 sayılarında İstanbul mahreçli haberlerle oldukça geniş şekilde okurlarına duyurmuştur. *Mercure de France*, Novembre 1726, s. 2404-2414; Decembre 1726, s. 2617-2630. Bu kadar ayrıntılı olmasa bile Viyana'nın imtiyazlı gazetesi *Wienerisches Diarium* da Çerkes Mehmed'e sayfalarında yer vermiştir. Gazetede yer alan İskenderiye mahreçli habere göre Çerkes Mehmed Bey, Osmanlı paşasını Kahire'den kovduktan sonra Bâbiâli'nin bölgeye gönderdiği orduya karşı duramamış ve beraberinde üç Mısır beyi ile firar etmiş, bu sırada görkemli sarayı yağmalanmış ve yıkılmıştı. Aynı sayıda yer alan Trablusgarb mahreçli bir başka habere göre ise Çerkes Mehmed ve arkadaşları Mısır'dan kaçtıktan sonra Trablusgarb'a sığınmak istemiş, fakat burada kabul edilmeyince Bâbiâli tarafından affedilmeyi beklemek üzere Fas'a geçmişlerdi. Haberin devamında Bâbiâli'nin Çerkes Mehmed'i affetmesi için Fransa elçisi d'Andrezel'in harekete geçtiği, affedilmesi halinde Çerkes Mehmed'in Sultan'a 2.000, ricale ise 1.000 kese vermeyi vaat ettiği yazar. *Wienerisches Diarium*, nu. 78, 28 Eylül 1726.
- 12 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 193, Konv.2: Korrespondenzen (1726.03-1726.04), fol. 69r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 17 Mart 1726 İstanbul.
- 13 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 193, Konv.3: Korrespondenzen (1726.05-1726.07), fol. 141r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 18 Haziran 1726 İstanbul.
- 14 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 193, Konv.3: Korrespondenzen (1726.05-1726.07), fol. 168v.-169r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 18 Haziran 1726 İstanbul. Bâbiâli, Çerkes Mehmed ve yoldaşları hakkında verilen idam cezasının infazı için ısrarcıydı: "... zikr olunan tâgîler Trablus'a varup duhül ve Mısır'da olan karyelerin kendüler varup fûrûht ve mîrîye üç bin Mısırî kise akçe vermeleri şartıyla cürmleri 'afvî ricâsı hayâl-i muhâliyle 'arz-ı hâl ve Trablus'da mukîm França konsolosu vesâtiyle âsitâne-i sa 'âdetimde mukîm França elçisine 'arz-ı hâl ve elçi-i mesfûr dahi 'arz-ı hâllerin getirüp keyfiyyeti 'lâm eyleyüp lâkin mezbûrların tâgîlerin zâhir olan 'isyan ve tuğyân ve i'dâm ve izâlelerini mucib envâ' fesâd-ı şekâvetleri 'afvî câ'iz olan cürmlerden olmayub ...", BOA, *ADVNSMHM.d*, 133, s. 247 / h. 836, Evâsıt-ı Şevvâl 1138 / 12-21 Haziran 1726.
- 15 *Mercure Historique et Politique*, Octobre 1726, s. 397.
- 16 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 194, Konv.1: Korrespondenzen (1726.08-1726.11), fol. 5v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 9 Ağustos 1726 İstanbul.

duyulan memnuniyeti ifade eden satırlar eklemiştir¹⁷. Nitekim VI. Karl'ın Akdeniz siyasetinin başarıya ulaşabilmesi için Habsburg diplomasisinin böylesi istihbarata ihtiyacı olabilirdi. Ne var ki kısa bir süre sonra, Çerkes Mehmed Bey'in firarı Habsburglar için haber olmaktan çıkıp bir mesele halini alacaktı.

Viyana ve İstanbul Arasında Akdeniz Diplomasisi

Çerkes Mehmed Bey'in düşüşüne takaddüm eden senelerde Osmanlı-Habsburg ilişkileri Pasarofça'da imzalanan barış ve ticaret antlaşmalarının ruhuna uygun olarak, belgelerin diliyle “dostluk ve konşuluğa lâyk” biçimde sürüyordu. İki imparatorluk arasındaki diplomasi gündemini bir süredir Habsburglar ile Garp Ocakları arasında ticaret ve seyrüsefain antlaşmalarının imzalanması oluşturuyordu¹⁸. Kapıcıbaşı Uzun İsmail Ağa ve Kapudan-ı derya Kaymak/Atlamacı Mustafa Paşa'nın vekili olarak Süleyman Ağa, müzakerelere aracılık etmek için Osmanlı padişahının fermanı ile Akdeniz'e açılmışlardı¹⁹. İsmail ve Süleyman ağaların beraberinde, Habsburg murahhasları olarak Ostende Kumpanyasının (Generale Keizerlijcke Oostendse Compagnie) söz sahibi tüccarından Johann von Schonamille ve Osmanlı diplomasisinin işleyişine aşina olan elçilik tercümanı Nikolaus von Theyls de bulunuyordu²⁰. Bu müzakereler neticesinde, Habsburg tebaasının ve gemilerinin Akdeniz'de can ve mal güvenliğini temin eden antlaşmalar Tunus'la 23 Eylül 1725'te, Trablusgarp ile 16 Nisan 1726'da imzalanmıştı²¹.

Cezayir Dayısı Abdi Paşa ve yoldaşları ise Habsburglarla antlaşma imzalanmasına karşı çıkmıştı. Osmanlı vakanüvisi Çelebizâde Asım Efendi bu durumu Abdi Paşa'nın

- 17 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 194, Konv.1: Korrespondenzen (1726.08-1726.11), fol. 58v-59r., Saray Harp Şûrâsından Joseph von Dirling'e, 4 Eylül 1726 Viyana.
- 18 Garp Ocakları ile Avrupa devletleri arasında ticaret ve seyrüsefain antlaşmalarının imzalanması 18. yüzyıl başında Osmanlı diplomasisinin meselelerinden birisiydi. Esasen 17. yüzyılda Garp Ocakları, Fransa ve İngiltere ile ticaret antlaşmaları imzalamıştı. İdris Bostan, “Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasî ve Ekonomik İlişkileri, 1580-1624”, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap yayınevi, İstanbul 2006, s. 265-266. Bu antlaşmalar 18. yüzyıl başında ayrıca yenilenmişti. Özgür Oral, “Osmanlı-Venedik Diplomatik İlişkileri Tarihine Bir Katkı: 1763 Tarihli Cezayir-Venedik Antlaşması”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, VI/2 (2017), s. 104-105. Habsburgların ise ne Osmanlılarla ne de Garp Ocakları ile ticaret antlaşması bulunuyordu. Pasarofça müzakerelerinde bu nedenle Garp Ocaklarının korsanlık faaliyetlerinin engellenmesini diplomatik hedef olarak belirlediler ve bunu kısmen başardılar. Hüseyin Onur Ercan, *Pasarofça Antlaşması, 1718: Diplomasi ve Barış*, TTK yay., Ankara 2022, s. 58, 173. Nitekim antlaşmanın 13. maddesinde Habsburg tüccarının rahat ve emniyetleri için Garp Ocaklarının uyarılması öngörüldü. *Muâhedât Mecmûası*, TTK yay., Ankara 2008, c. III, s. 108. Aynı tarihlerde imzalanan Osmanlı-Habsburg Ticaret Antlaşması'nda ise buna dair bir düzenleme bulunmaz. Garp Ocaklarının korsanlık faaliyetlerinin engellenmesine yönelik benzer bir madde 1718 Osmanlı-Venedik Antlaşması'na da eklenmişti. Oral, a.g.m., s. 105-106. Ancak bu uyarılar ne Habsburg ne de Venedik gemilerini Garp Ocaklarının hedefi olmaktan çıkarmıştı. Bu nedenle Habsburglar, Garp Ocakları ile ayrı ayrı ticaret ve seyrüsefain antlaşmaları imzalamanın yollarını arıyordu. Numan Elibol, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Ticareti*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 254.
- 19 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK yay., Ankara 1995, c. IV/2, s. 255.
- 20 Heinrich Benedikt, *Das Königreich Neapel unter Kaiser Karl VI.*, Manz Verlag, Viyana 1927, s. 297.
- 21 Ludwig Bittner, *Die österreichischen Staatsverträge von 1526 bis 1763*, K.u.k. Hof- und Universitäts-Buchdrucker, Viyana 1903, s. 143-144.

barış karşıtı ve savaş taraftarı olmasıyla açıklarken²², geçimini korsanlıktan sağlayan Cezayirli için mesele esasen siyasi olmaktan ziyade ekonomikti²³. Ancak Bâbiâli, Cezayirli için ekonomik kaygılarını dikkate almaksızın, Mayıs 1726'da Cezayir'in, tıpkı Tunus ve Trablusgarp gibi, Habsburglarla ticaret antlaşması imzalamasına yönelik iradesini tekrarladı ve Kapudan Paşa'ya bu konuda vekâlet verilmesi ferman edildi²⁴. Bâbiâli'nin kararlılığını Viyana'ya bildiren Dirling'e göre Mustafa Paşa, Cezayir ile antlaşmaya varılacağı konusunda emindi²⁵.

Ancak bölgeden gelen haberler umut verici değildi. Dirling'in diplomasi çevrelerinden edindiği istihbarata göre, Cezayir Divanı müzakere masasına oturmak için, bir süre önce kendilerine sığınan Çerkes Mehmed Bey'in affını ve Kahire'ye dönmesine izin verilmesini şart koşmuştu²⁶. Mustafa Paşa, Habsburg kapı kethüdasına bu konuda kesin bilgi vermezken, İstanbul'a gelen Cezayir temsilcisi Dirling'le açıkça görüşmekten kaçınmış, fakat kısa bir süre sonra antlaşmanın müzakeresi için Kapudan-ı derya'nın kethüdası ile birlikte bir de Cezayir murahhasının geleceği haberini vermişti²⁷. Ancak beklenen murahhas gelmediği gibi, Kethüda'nın getirdiği haberler de Dirling'in önceki istihbaratını doğrular nitelikteydi: Habsburg diplomatı, 18 Aralık 1726'da, Çerkes Mehmed affedilmediği sürece Cezayirli ile antlaşmadan bahsetmek istemediklerini haber verdi²⁸.

22 Çelebizâde, *a.g.e.*, s. 1461-1462.

23 Henri D. de Grammont, *Histoire d'Alger sous la domination Turque (1515-1830)*, Paris 1887, s. 283-284. İngiltere'nin Cezayir konsolosu Charles Hudson da Londra'ya gönderdiği takririnde Bâbiâli'nin temsilcilerinin Cezayir Divanında nasıl karşılandıkları hakkında malumat verir. Hudson'un yazdıklarına göre; Cezayirli, İsmail ve Süleyman ağalara Osmanlı sultanının kendilerine ulufe göndermediğini, bu nedenle geçimleri için hayatlarını tehlikeye attıklarını ve savaş olmaksızın devletlerinin ayakta kalamayacağını, şayet padişah Cezayir ordusu için para gönderirse bütün Hıristiyan devletlerle barış yapmaya hazır olduklarını söylemişlerdi. The National Archives, State Papers 71/6, s. 375, Charles Hudson'dan Thomas Pelham-Holmes'a, 5 Eylül 1725 Cezayir. Benzer şekilde İngiltere'nin İstanbul elçisi Abraham Styanan da antlaşmanın ekonomik sebeplerle kabul edilmediğini başkentine bildirmişti. The National Archives, State Papers 97/25, fol. 157v., Abraham Styanan'dan Thomas Pelham-Holmes'a, 14 Aralık 1725 İstanbul. Cezayir Divanında dile getirilen ekonomik kaygılar, esasen bütün Garp Ocakları için geçerliydi. Örneğin, Trablusgarp Beyi Ahmed, Bâbiâli'nin Venedik ile yaptığı barışa ve buna uygun olarak Trablusgarp korsanlarının faaliyet sahalarının kısıtlanmasına 1721'de şu sebeplerle karşı çıkmıştı: İstanbul'dan gönderilen ulufenin ihtiyaçlarının ancak yarısını karşılayabildiği ve canlarını tehlikeye atarak geçimlerini sağladıkları, eğer korsanlık faaliyetleri kısıtlanırsa Trablusgarp'ta asker kalmayacağı. Oral, *a.g.m.*, s. 108-109.

24 “*'akd-i musâlahâ için vezîr-i müşâriûn-ileyhi tarafınızdan tevkîl ile me'mûl be-temessük irsâl ve 'akd-i müsâleme eyleyüp rızâ-yı hümâyûnuma mugâyir 'inâd ve muhâlefeden ihtirâz etmeniz ...*”, BOA, *A.DVNSMHH.d.*, 133, s. 216 / h. 738, Evâil-i Ramazan 1138 / 3-12 Mayıs 1726.

25 OeStA, HHStA, Türki I, Turcica 193, Konv.3: Korrespondenzen (1726.05-1726.07), fol. 78r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 23 Mayıs 1726 İstanbul.

26 OeStA, HHStA, Türki I, Turcica 194, Konv.1: Korrespondenzen (1726.08-1726.11), fol. 225v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 26 Kasım 1726 İstanbul.

27 OeStA, HHStA, Türki I, Turcica 194, Konv.2: Korrespondenzen (1726.12), fol. 14v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 8 Aralık 1726 İstanbul.

28 OeStA, HHStA, Türki I, Turcica 194, Konv.2: Korrespondenzen (1726.12), fol. 49r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 18 Aralık 1726 İstanbul.

Fakat bir süre sonra, Kapudan-ı derya ve Dirling'in müzakereleri neticesinde 8 Mart 1727'de Habsburglar ve Cezayir arasında ticaret antlaşması imzalandı²⁹. 13 madde olarak hazırlanan antlaşmanın müzakereleri hakkında malumat verdiği 26 Mart 1727 tarihli taktirinde Dirling, Mustafa Paşa'nın Ostende Kumpanyasının el konulan gemisinin iadesi ve zararının tazmini³⁰ meselesine yetkisini aşmak istemediğinden girmedğini, Cezayir tarafından barış masasına oturmak için ön şart olarak belirlenen Çerkes Mehmed Bey'in ise affedildiğini³¹, ancak Mısır'a dönmesine izin verilmeyeceğini yazdı ve taktirinin leffine antlaşmayı, ayrıca hazırlattığı bir kopyasını ve tercümesini ekleyerek Viyana'ya gönderdi³².

Fakat öngörülen yüz elli günlük süreye rağmen Abdi Paşa antlaşmayı 1727 sonbaharına gelindiği halde henüz tasdik etmemişti. Bu süreç içerisinde, Dirling'in İstanbul'dan gönderdiği taktirlerinde gerek Veziriazam Damat İbrahim Paşa gerekse Kapudan-ı derya Mustafa Paşa ile bu konuda yaptığı görüşmeler önemli yer tutar. Zira Garp Ocaklarının tamamıyla ticaret ve seyrüsefain antlaşmalarının imzalanması, VI. Karl'ın Habsburgların dünya ticaretindeki hacmini arttırmayı hedefleyen Akdeniz siyaseti için son derece önemliydi. VI. Karl, her ne kadar İngiltere'nin ve Felemenk Cumhuriyeti'nin dostluğunu temin etmek için 31 Mayıs

29 Bittner, *a.g.e.*, s. 146.

30 Cezayir korsanları, 29 Mayıs 1724'te Manş Denizi açıklarında Ostende Kumpanyasına ait Elisabeth isimli gemiyi ele geçirmişti. Muha (Yemen)'dan önemli miktarda kahve, çay ve sair emtia taşıyan gemide yüz civarı denizci bulunuyordu. Denizciler esir pazarında satılmış, geminin kaptanına ve maddi değeri yüksek yüküne ise Cezayir Dayısı el koymuştu. Benedikt, *a.g.e.*, s. 296-297. Ostende Kumpanyasının zararının tazmin edilmesi antlaşmanın önündeki engellerden birisiydi. Cezayirli, başından beri, Elisabeth'e el konulmasının savaş hukuku kapsamında meşru olduğunu savunuyordu. The National Archives, State Papers 97/25, fol. 157v., Abraham Stanyan'dan Thomas Pelham-Holmes'a, 14 Aralık 1725 İstanbul. Nitekim antlaşmanın imzalandığını Londra'ya bildiren Stanyan, Cezayir'in Elisabeth vakasından ya da antlaşmanın imzalanmasından önceki diğer korsanlık faaliyetlerinden doğan zararın tazmin etmeyeceğini taktirine eklemiştir. The National Archives, State Papers 97/25, fol. 271v., Abraham Stanyan'dan Thomas Pelham-Holmes'a, 28 Mart 1727 İstanbul. Stanyan, Cezayir'in Çerkes Mehmed Bey'in affını antlaşma için ön şart olarak öne sürdüğünden ise taktirinde bahsetmez.

31 Çerkes Mehmed ve yoldaşları 1726 senesinin son günlerinde Bâbüli tarafından affedilmiş ve söz konusu karar Garp Ocaklarına bildirilmişti. BOA, *A.DVNSMHH.d*, 133, s. 384 / h. 1270, Evâil-i Cemaziyelevvel 1139 / 25 Aralık 1726-3 Ocak 1727. Daha önce Çerkes Mehmed'in cezasının affedilemeyecek denli büyük olduğu düşünülürken, bu defa "eğerci mezbûrların cerâ'imi 'azim ve isâ'et-i cesime ashâbı olmalarıyla bir vechile 'afvları melhûz değil idi, lâkin Ocaklarımız serhadd-i İslâmiyye'den olup ve Ocaklarımız halkı kullarım dahi leyl ü nehâr küffâr-ı bed-kirdâr ile gazâ ve cihâdda bezl-i iktidâr iden gâzi kullarım olmanız ile Ocaklarınıza merhameten mezbûrların ba'de memleket-i Mısır'a varmamak şartıyla" bağışlandıkları yazıldı. BOA, *A.DVNSMHH.d*, 133, s. 441 / h. 1485, Evâil-i Cemaziyelahir 1139 / 24 Ocak - 2 Şubat 1727.

32 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 194, Konv.3: Korrespondenzen (1727.01-1727.03), fol. 83r., 84r.-84v., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 26 Mart 1727 İstanbul. Antlaşmanın orijinali için bkz. OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Convention mit Algier, abgeschlossen zu Constantinopel mit dem Capudan-Pascha, 1727, 25 Februar. Metinde antlaşmanın 5 Recep 1139'da yapıldığı, 15 Recep 1139'de kaleme alındığı belirtilir ki bu da miladi takvimle 26 Şubat 1727 ve 8 Mart 1727 günlerine denk gelmektedir. Dirling'in taktirinde bahsettiği diğer kopyanın ise İlber Ortaylı'nın neşrettiği metin olması kuvvetle muhtemeldir. İlber Ortaylı, "1727 Osmanlı-Avusturya Seyr-ü Sefain Sözleşmesi", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXVIII/3 (1973), s. 97-109. Antlaşmanın Almanca tercümesi, konuya dair başka haber olmaksızın nispeten geç bir tarihte, 13 Aralık 1727'de Viyana'nın imtiyazlı gazetesinde yayımlanmıştır. *Wienerisches Diarium*, nu. 100, 13 Aralık 1727.

1727'de Ostende Kumpanyasının faaliyetlerini askıya almayı kabul ettiyse de Napoli ve Sicilya krallıkları tacını taşıdığı sürece Garp Ocakları ile imzalanan antlaşmalar Habsburglar için hâlâ çok değerliydi. Üstelik İmparator, uzun süredir Avusturya illerini Trieste ve Fiume (bugün Rijeka/Hırvatistan) limanları üzerinden Akdeniz'e ve dünyaya bağlamayı planlıyordu³³.

Dirling, uzun bekleyişten sonra, nihayet 2 Ekim 1727'de Cezayir'den Osmanlı başkentine ulaşan ilk haberleri Viyana'ya gönderdi. Buna göre Cezayir Divanı, Çerkes Mehmed Bey tam manasıyla affedilmeden İstanbul'da hazırlanan antlaşmayı tasdik etmeye yanaşmıyor, üstelik bütün Habsburg gemileri yerine Ostende Kumpanyasının yalnızca altı gemisine Cezayir limanlarında ticaret izni verilmesini kabul ediyordu³⁴.

Çerkes Mehmed Bey'in Himaye Arayışı

Viyana ve İstanbul arasındaki Akdeniz diplomasisi zikredilen hususlarda sıkışmışken Çerkes Mehmed Bey bir Fransız gemisiyle, muhtemelen 4 Ekim 1727'de Habsburg liman şehri Trieste'ye geldi. İlk iş olarak, tutulduğu karantinahaneden İtalyanca yazılmış birer mektup göndererek Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'i ve Şûrâ müşavirlerinden Rechcron'u gelişinden haberdar etti. Çerkes Mehmed Bey, bu mektuplarında uğradığı haksızlıklardan bahsediyor, Rechcron'dan ayrıca İmparator nezdinde himaye görmesi için kendisine yardımcı olmasını istiyordu³⁵.

Habsburglar için Çerkes Mehmed'in ismi, iktidardan düşüşü ve Kahire'den firarı -daha önce zikredildiği üzere- yabancı değildi. Cezayir Divanının Habsburglarla imzalanacak seyrüsefain ve ticaret antlaşması için Çerkes Mehmed Bey'in Bâbiâli tarafından affedilmesini istediği de biliniyordu. Vakıa, daha önce Trablusgarp Beyi Karamanlı Ahmed Paşa'nın Çerkes

33 Karl Vocelka, *Österreichische Geschichte 1699-1815 – Glanz und Untergang der höfischen Welt: Repräsentation, Reform und Reaktion im habsburgischen Vielvölkerstaat*, Carl Ueberreuter Verlag, Viyana 2003, s. 69, 71.

34 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 195, Konv.3: Korrespondenzen (1727.09-1727.10), fol. 56r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 2 Ekim 1727 İstanbul. Hudson'ın Londra'ya gönderdiği taktire göre mesele daha karışık: Bâbiâli'nin temsilcisi antlaşma metnini Cezayir'e getirdiğinde, Abdi Paşa ve Cezayir Divanı, Kapudan-ı derya'ya Habsburglarla Cezayir namına müzakere etmesi için ruhsat verilmediğini öne sürmüştü. Daha önce rıza gösterdikleri gibi altı gemi için Cezayir limanlarında ticaret izni vereceklerdi, fakat şehre Habsburg konsolosunu kabul etmeyeceklerdi. The National Archives, State Papers 71/6, s. 473, Charles Hudson'dan Thomas Pelham-Holmes'a, 4 Ağustos 1727 Cezayir. Hudson, taktirinde Çerkes Mehmed Bey hakkında malumat vermez. Ticaret antlaşmasının dokuzuncu maddesinde yer alan konsolos (balyos) meselesinin Cezayirli tarafından kabul edilmediğini Dirling, ancak 25 Kasım 1727'de Viyana'ya haber verebilecekti. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 121r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 25 Kasım 1727 İstanbul.

35 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 195, Konv.3: Korrespondenzen (1727.09-1727.10), fol. 68r.-68v., Çerkes Mehmed Bey'den Prens Eugen'e, 4 Ekim 1727 Trieste ve fol. 70r.-70v., Çerkes Mehmed Bey'den Rechcron'a, 4 Ekim 1727 Trieste. Çerkes Mehmed Bey, bu ikisinden başka bir de Leopold von Talman'a mektup göndermiş olmalıdır; fakat bu mektuba Avusturya arşivlerinde rastlanamamıştır. Talman'ın cevabı mektubuna ise aşağıda değinilecektir.

Mehmed ve beraberindekilerin affedilmesi için VI. Karl'dan Bâbüâli nezdinde arabuluculuk yapmasını rica eden mektubuyla mesele Viyana sarayının gündemine de gelmişti³⁶. Fakat Çerkes Mehmed'in gelişi beklenmedi.

Bu beklenmedik gelişme karşısında Viyana'nın siyaset belirlemesine fırsat kalmadan, Çerkes Mehmed Bey, bu defa Türkçe olarak, 25 Safer 1140 / 12 Ekim 1727'de yine Prens Eugen'e, Rechcron'a ve Saray Tercümanı Leopold von Talman'a hitaben birer mektup yazdı ve gönderdi³⁷. Çerkes Mehmed Bey, Eugen'e yazdığı mektubunda (EK-1) iltica niyetini açıkça dile getirmişti: *“Düşmanlarımız hakkımızda hilâf ile Pâdişâhımıza fitne eylediler. Biz dahi Pâdişâhımıza karşı durmak olmaz, cânımızı alup Kıral hazretlerinin güzel isimleri istimâ'mız olup ânın kanadı altına gelmişizdir.”* Rechcron'a ise (EK-2), gönderdiği mektubun Prens'e teslim edilmesini rica ettikten sonra, karantinada tutulmasını icap ettirecek hal olmadığını, Viyana'ya gelmesine izin verilirse ahvalini bizzat anlatacağını yazmış ve mektubunu şöyle bitirmişti: *“[Kral] her neği lâyük ise, ol vech eder, zîrâ Kıral hazretlerinin kanadı altına girdük şimdiden sonra.”*

Çerkes Mehmed'in Leopold von Talman'a yazdığı mektup (EK-3), diğer ikisinden daha uzundur ve daha samimi dille kaleme alındığından onun duygu ve düşünce dünyasına girmeye izin verir. Mektubunda, derdine Allah'tan sonra sadece İmparator'un derman olabileceğini yazan Çerkes Mehmed, iltica niyetini yineleyip şöyle devam etmiştir: *“Gerçek, Kıral hazretlerine benden bir fâ'ide yokdur; lâkin 'indallah bize her ne eder ise zay' olmaz ve muhalefiçinde nâm ve şânı ziyâde olur.”* Kısa bir süre önce Osmanlı Mısırı'nın en güçlüsü olan Çerkes Mehmed'in içine düştüğü çaresizlik Leopold von Talman'a hitabıyla daha hissedilir hal alır: *“Sizden ricâ ve niyâz olunur ki bizi bir gün evvel ol tarafa gitmemize himmet eylesiz.”* Fakat hâlâ vaatte bulunmak için umut vardır: [Rechcron] *“Bizi bir gün mukaddem ol tarafa getürmeğe cehd eylesün. İnşallahu te'âlâ hizmetiniz zay' olmaz Rabbü'l-'alemin tarafında*

36 Nisan 1726'da İstanbul'da imzalanan ticaret antlaşmasına Trablusgarp Ocağı'nın riayet edeceğini bildirmek vazifesiyle Viyana'ya gönderilen Trablusgarp elçisi Mehmed Efendi, beraberinde Ahmed Paşa'nın Mısır'dan firar eden beyler lehine Habsburgların arabuluculuk yapmasını isteyen nâmesinden başka, Çerkes Mehmed'in yoldaşlarından Ahmed ve Ömer beylerin arzını da getirmişti. Ahmed ve Ömer beyler mektuplarında; Çerkes Mehmed'in Cezayir'de, kendilerinin ise Trablusgarp'ta bulduklarını, Bâbüâli'nin haklarındaki idam fermanlarını her yere gönderdiğini yazıyor, affedilip Mısır'a dönmelerine izin verilmesi için İstanbul ile Viyana arasındaki dostluğa binaen Habsburgların arabuluculuk yapmalarını rica ediyordu. Mehmed Efendi'nin teslim ettiği her ikisi de Prens Eugen'e hitaben yazılmış 1 Muharrem 1139 / 18 Ağustos 1726 tarihli nâme ve mektubun Almanca tercümeleri OeStA, HHStA, Türki I, Turcica 195, Konv.1: Korrespondenzen (1727.04-1727.10), fol. 78r.-80r; Türkçesi OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Schreiben des Pascha [von Tripolis] an Prinzen Eugen, die aus Egypten flüchtig gewordenen, in Tripolis sich befindlichen Begen, dabey liegt auch ein Empfehlungs-Schreiben des Pascha an Eugen für selbe. 1726 im Aug. / im Moharrem 1739.

37 OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bëg Tscher Kes Mehemed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140. Bahsi geçen mektupların tamamı atf verilen tasnifteki zarfın içerisinde. Bu nedenle mektuplara aşağıdaki alıntılarda ayrıca atf verilmemiş, mektupların çevirileri makalenin sonundaki ekler kısmında neşredilmiştir.

ve hem bizde. Göreyim seni nice hareket edersin bizim için.” Çerkes Mehmed, belki de vaadinin beyhude yere olmadığını ispat etmek istercesine, Talman’a kendisini hatırlatmak amacıyla daha önce Trablusgarp Elçisi Mehmed Efendi’nin durumunu bildirdiğini, Saray Tercümanı’nın ismini de Elçi’den duyduğunu mektubunun sonuna eklemiştir.

Çerkes Mehmed, Leopold von Talman’a yazdığı mektupta, elinde Trablusgarp Beyi Ahmed Paşa’nın VI. Karl’a ve Prens Eugen’e gönderdiği nâmelerin bulunduğunu da belirtmişti. Bu nâmelerin varlığı Çerkes Mehmed’i bir nevi elçi konumuna getiriyordu ki böylece Viyana’ya yolculuğu için vakit kaybetmeksizin izin verileceğini ümit etmiş olabilir. Nitekim mektupların içeriğine bakıldığında, ümitli olmak için başka sebepleri de vardı. Ahmed Paşa’nın VI. Karl’a hitaben yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla Çerkes Mehmed’in idam cezasının affedilmesi Viyana sarayının başarısı olarak görülüyordu: “*Mezkûrun cürmü dahi var ise ‘afv buyurulmasıçün siz ulu dostumuz tarafından kudretlü ve mehâbetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerine ricâ ve şefâ’at olunması tahrîr olunmuş idi. Ömrünüz mezîd ve kîdvetiniz dâ’im ola! Husûs-ı mezbûru vücûda getürüb üç ocağı mesrûr ve bu taraflarda nâmınız şüyû’ bulmuştur.*”³⁸

Satırların devamında Çerkes Mehmed’in Viyana’ya niçin gittiğini de öğrenmek mümkündür: “*Hâlâ itmâm-ı mesâlih ve vatan-ı me’lûfuna ‘avdet ve ric’at yalnız siz meveddetlü dostumuzdan me’mûl etmeleriyle ol tarafa revâne olmuşlardır.*” Bunun için Ahmed Paşa, VI. Karl’dan Osmanlı padişahı nezdinde arabuluculuk etmesini rica ediyordu: “*Mercûdur ki vusûlleri müyesserlerinde üzerinde hüsn-i nazarınız dirîğ olunmayup vatan-ı me’lûfuna ‘avdet ve ric’at olmalarıçün şevketlü ve kudretlü ve mehâbetlü padişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerine ricâ olunub mezkûru husûl-i merâmlarıyla mesrûr etmeleriniz ricâ olunur.*”

Ahmed Paşa, Prens Eugen’e gönderdiği nâmesinde de neredeyse harf-be-harf aynı satırlarla meseleyi anlattıktan sonra şöyle devam etmiştir: “*Mezbû[r] Mehmed Bey hazretleri bir kadir kıymet bilür kimesne olmağla bu husûsda vücûda gelen bir ‘iânet zâyi’ olmaz. Bu tarafda kendülerden istimâ’ olunan budur ki murâd-ı maksûdu vücûda gelüp mahrûse-i Mısır’a vusûlleri müyesser oldukda, masâlihleriçün tarafınızdan harç olunursa, cenâbınıza otuz at-ı mısırî ve otuz bin altun ve mahrûse-i mezkûrede bulunan tuhaf hedâyeler siz dostumuza gönderirler. İnşallahu te’âlâ vusûlleri müyesserinde kendü lisânlarından mesmû’ınız olur.”*

Mektupların tamamının içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla Çerkes Mehmed Bey’in Habsburg İmparatorluğu’nda iltica arayışının sebebi, idam cezasının affedilmesine aracılık

38 OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Schreiben des Ahmed Beni Jusuff Pascha von Tripolis, durch den, in Triest sich flüchtig befindenden ägyptischen Bègler-Bèg, Tscher Kes Mehemmed, an Kaiser Carl VI., worin er denselben dem Kaiser anempfâhlt, ditto im Moharrem 1140. Nâmenin üzerindeki tarih 9 Muharrem 1140 / 17 Ağustos 1727’dir. Aynı zarfın içinde Ahmed Paşa’dan Prens Eugen’e gönderilen nâme de mahfuzdur.

ettiğine inandığı VI. Karl'ın ve Habsburg hükûmetinin, Mısır'a dönmek için kendisine bir defa daha yardımcı olmasını sağlamaktı. Bunun için de Kahire'ye döndüğünde kavuşacağı servetine güveniyordu, fakat olayların gidişatı kontrolünden çıkmak üzereydi.

Viyana'da Kriz, Trieste'de Çaresizlik

Çerkes Mehmed'in 4 Ekim 1727 tarihli mektupları Viyana'daki muhataplarına ulaştığında, Saray Harp Şûrâsı Mısır'ın firarî beyinin Habsburg başkentine gelişini geciktirmeye karar verdi. Bunun için 25 Ekim'de Trieste'deki garnizon komutanına ve şayet Çerkes Mehmed daha önce yola çıktıysa durdurulması için Graz'daki askerî makamlara gerekli emirler gönderildi. Her iki emrin müsveddelerinden anlaşıldığı kadarıyla Harp Şûrâsı, Viyana'daki Osmanlı şebhenderi Kazgancızâde Ömer Ağa'nın³⁹ şüphesini uyandırmak istemiyordu. Harp Şûrâsı yetkilileri daha sonra bu satırların üzerini çizmiş, Osmanlı diplomatının ismini zikretmeden daha muğlak ifadeler eklemiştir⁴⁰.

Ancak aynı gün Viyana'dan Dirling'e gönderilen talimatnâmede daha açık bir dil kullanılmıştır: Çerkes Mehmed'in, Trablusgarp Ocağı'nın ve muhtemelen bu işte dahil olan Cezayirlielerin yönlendirmesiyle İmparator'un himayesine girmek üzere Trieste'ye geldiği; uluslararası hukuk açısından sorun olmadığı halde Ömer Ağa'nın bundan derhal haberdar olup büyük gürültü koparacağı ve adet edindiği üzere bu konuda Bâbüâlî'ye yanlış bilgi aktaracağı; bu nedenle Çerkes Mehmed'in niçin Viyana'ya gelmek istediği öğrenilinceye kadar ona Karintiya'da yahut Krayina'da ikameti için yer gösterileceği İstanbul'daki Habsburg kapı kethüdasına yazıldı⁴¹.

Yine aynı gün, 25 Ekim'de, Saray Tercümanı Leopold von Talman, Çerkes Mehmed Bey'e cevabî mektubunu gönderdi. Mektup esasen Prens Eugen'in sözlerini aktaran üslupla yazılmıştı: Çerkes Mehmed, Trieste'deki garnizon komutanına Habsburg başkentine niçin gitmek istediğini söylemeli, şayet bu konuyu onunla konuşmak istemiyorsa, Türkçe kaleme alacağı bir mektupla doğrudan Viyana'ya bildirmeliydi. Mektubun başında bu talebi açıklayan birkaç satır da yer alıyordu: “*Gerçi kimse Roma İmparatoru'nun memâlikine gelmekten alıkonulamaz, fakat Viyana'ya seyahatinden önce bunun sebebi bilinmek istenir*

39 Kazgancızâde Ömer Ağa'nın Viyana şebhenderliği için bkz. Heidrun Wurm, “Entstehung und Aufhebung des osmanischen Generalkonsulats in Wien (1726-1732) – Eine Relation Heinrich von Penklers aus dem Jahr 1761”, *Mitteilungen des österreichischen Staatsarchives*, XLII (1992), s. 152-176. Ne Penkler ne de Penkler'in takririni tatminkâr bir girişle neşreden Wurm, Çerkes Mehmed Bey vakasından bahseder. Wurm, muhtemelen aşağıda işaret edileceği üzere Ömer Ağa'nın kariyeri üzerinde somut etkisi olmayan bu vakayı bahse değer bulmamıştır. Buna karşın olayların bizzat şahidi olan Penkler'in Çerkes Mehmed Bey vakasından bahsetmeyişi, takririni geç bir tarihte yazmış olmasıyla açıklanabilir.

40 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 195, Konv.3: Korrespondenzen (1727.09-1727.10), fol. 118r.-118v., Saray Harp Şûrâsından İç Avusturya Askerî Makamlarına, 25 Ekim 1727; ve fol. 119r.-119v., Saray Harp Şûrâsından Argento'ya, 25 Ekim 1727.

41 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 195, Konv.3: Korrespondenzen (1727.09-1727.10), fol. 126r., Saray Harp Şûrâsından Joseph von Dirling'e, 25 Ekim 1727 Viyana.

*ki belki bu, Habsburg ve burada bir konsolosu olan Osmanlı sarayları arasındaki dostluğa mugayir olabilir.*⁴²

Saray Harp Şûrâsının yukarıda zikredilen yazışmalarından ve Leopold von Talman'ın Çerkes Mehmed Bey'e gönderdiği mektuptan anlaşıldığı kadarıyla Habsburglar, beklenmedik misafirin Viyana'ya gelmesi halinde Şehbender Ömer Ağa'nın bunu öğrenmesinden ve bu konuyu iki imparatorluk arasındaki dostluğu zedeleyecek şekilde Bâbîâli'ye aktarmasından endişe ediyordu. Ancak alınan tedbirler yetersiz kaldı. Zira Çerkes Mehmed'in 12 Ekim'de yazıp Viyana'ya gönderdiği mektuplar, 27 Ekim akşamında Osmanlı Şehbenderi'nin eline geçmişti⁴³.

Aslında mektuplar Ömer Ağa'ya, zarfın üzerinde açıkça Talman'ın ismi yazdığı halde, yanlışlıkla teslim edilmişti. Soruşturma evrakından anlaşıldığına göre, Ömer Ağa zarfı açmış, okudukları karşısında son derece heyecanlanmış ve İstanbul'a ulak göndererek Veziriazam İbrahim Paşa'yı haberdar etmeye karar vermişti. Ömer Ağa, böylece Bâbîâli'nin desteğini kazanmayı umuyordu. Bu haberi İstanbul'a iletmek üzere yola çıkacak çuhadarı için derhal Harp Şûrâsından yol izni istemiş, aynı zamanda Viyana hanlarında Budin üzerinden İstanbul'a gidecek, takririni verebileceği güvenilir bir tüccar aramaya başlamıştı. Bu sırada Habsburglar da paketin içinde ne olduğunu Şehbender'in tercümanı Temeşvarlı Osman Ağa'dan para karşılığında öğrenmiş, vakit kaybetmeksizin Ömer Ağa ve maiyetini sıkı takibe almış, Osmanlı İmparatorluğu sınırındaki komutanlara da Viyana'nın yol izni olmaksızın kimsenin sınırdan çıkmasına müsaade edilmemesini, yolcuların yüklerinin aranmasını ve bulunan mektupların Viyana'ya gönderilmesini istemişti⁴⁴.

Bu arada Harp Şûrâsı, Ömer Ağa'ya mektupları teslim edenleri tutuklamış ve bizzat Leopold von Talman tarafından da Şehbender'den elindeki mektupları vermesi istenmişti. 2 Kasım'da Ömer Ağa mektupları Talman'a verdi, ancak aynı gün İstanbul'a haber göndermeyi başarmıştı. Habsburg İmparatorluğu'ndaki ve Avrupa'daki askerî ve diplomatik

42 “... zwar niemanden in die Röm[isch-] Käy[serliche] Lender zu khomen verwehret seÿe, jedennoch möchten die selbste vorhin die ursach dero nacher Wienn vorgenohmene reis wissen, indeme sonsten vielleicht solche der freindschafft so mit der hiesigen und ottoman[ischen] Hoff, von welchen ein Consul allhier sich befindet, zuwider sein könte.”, OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 195, Konv.3: Korrespondenzen (1727.09-1727.10), fol. 120r.-120v., Leopold von Talman'dan Çerkes Mehmed Bey'e, 25 Ekim 1727 Viyana.

43 Bu olaya dair detaylar, aksi işaret edilmedikçe, Saray Harp Şûrâsı tarafından bu konu hakkında yürütülen soruşturmanın evrakına dayanarak özetlenmiştir. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 333r.-335v., Species facti, 1 Kasım 1727 Viyana.

44 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 20v.-21v., Prens Eugen'den VI. Karl'a, 2 Kasım 1727 Viyana. Prens Eugen, Ömer Ağa'nın meseleyi İstanbul'a bildirdiği takdirde iki imparatorluk arasında askerî ve siyasî sonuçları da olabilecek bir kriz çıkacağını düşünüyordu: “... beÿ erfolgter abschickhung mehr berührten paquets und beÿruckhung einiger dem Omer Aga schon angewohnten unwahrheiten zwischen Euer Kay[serlichen] May[estat] und der ottomanischen Pforten gar grosse- und etwo gefährliche Weithläufigkeiten leichtlich hetten entstehen khönnen, und dises factum in das Politico-militare umb soe mehrers enflüeset, ...”

gelişmeleri İstanbul'a bildirdiği taktirine, Mısır'dan firar eden Çerkes Mehmed'in Trieste'de bulunduğunu, İmparator'un himayesine girmek istediğini, fakat niyetinin tam olarak ne olduğunun bilinmediğini yazdı⁴⁵.

Ömer Ağa, taktirini İstanbul'a gönderirken, Viyana'da da bu vaka karşısında hangi politikanın takip edilmesi gerektiği belirlenmeye çalışılıyordu. Prens Eugen, VI. Karl'a meseleyi arz ederek, daha önce Çerkes Mehmed'e Karintiya ya da Krayina'da ikameti için yer gösterilmesi kararlaştırılmışken, Ömer Ağa'nın meseleyi öğrenmesi üzerine durumun yeniden değerlendirilmesi gerektiğini yazdı⁴⁶. Türk Savaşlarının parlak generaline göre Çerkes Mehmed'in gelişi artık sır olmadığına göre, bu mesele Bâbiâli nezdinde sorun yaratabilirdi, zira -her ne kadar Osmanlılar, Rákóczi'ye sadece iltica hakkı vermeyip aynı zamanda iltimas da gösteriyorlarsa bile- firarî memlûk beyinin himaye edilmesi Pasarofça Antlaşması'na aykırıydı⁴⁷. Prens Eugen, bu nedenle Leopold von Talman'ın gizlice Trieste'ye gönderilerek Çerkes Mehmed Bey'in niyetinin soruşturulmasını ve kendisinden Trablusgarp Beyi Ahmed Paşa'nın mektuplarının istenmesini tavsiye etti. Talman, ayrıca Kayzer ile Padişah arasındaki iyi dostluk ve komşuluk ilişkilerinin kendisinin kabul edilmesine izin vermediğini Çerkes Mehmed'e anlatacağı: Onun için Habsburgların yapabilecekleri İstanbul'daki kapı kethüdasına sipariş edilebilirdi. Bu arada seyrüsefain ve ticaret antlaşması için Cezayir'den gelecek haber beklenmeliydi⁴⁸.

VI. Karl'ın bu siyasete onay vermesinden sonra, 4 Kasım 1727'de Dirling'e İstanbul'da takip edeceği diplomasiyi anlatan talimatnâme gönderildi. Buna göre Habsburg diplomati, sebep olduğu skandalı -hakkındaki diğer şikâyetleri de yeniden gündeme taşıyıp- aleyhine kullanarak, artık Viyana sarayı tarafından hiçbir şekilde güvenilir bulunmayan Ömer Ağa'nın

45 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 16r.-16v., Copia von der Relation, welche zu der Ottomanischen Pforten geschickt worden den 2ten 9bris 1727. Ömer Ağa'nın taktirini şebhenderlik tercümanı Temeşvarlı Osman, altı duka altın karşılığında Harp Şûrâsına vermişti. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 196r., Prens Eugen'den VI. Karl'a, 28 Kasım 1727 Viyana.

46 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 30r.-30v., Prens Eugen'den VI. Karl'a, 2 Kasım 1727 Viyana.

47 Pasarofça Antlaşması'nın 14. maddesi suçluların himaye edilmemesini öngörüyordu: “*Tarafeynin re'âyâsından müfşid ve 'âsi ve bed-hevâ olanlar iki cânibden dahi kabul olunmayup bir veçhile himâye olunmaya.*”, *Muâhedât Mecmûası*, s. 109. Rákóczi ve taraftarlarının Osmanlı İmparatorluğu'ndaki durumları, esasen bu madde kapsamında değerlendirilemez. Antlaşma müzakereleri sırasında Rákóczi ve beraberindekilerin Habsburglara iadesi istenmiş, ancak ne bu istek ne de Macar Prens'in antlaşma metninde “hain” olarak zikredilmesi Osmanlılar tarafından kabul edilmişti. Ercan, *a.g.e.*, s. 179. Antlaşmanın 15. maddesinde yazdığı üzere Rákóczi ile diğer Macar soyluları ve askerleri sınırdan uzak bölgelere yerleştirilecekti. *Muâhedât Mecmûası*, s. 110.

48 “... *folgens aber Ihme bedeuthen zulasßen, daß die zwischen Euer Kay[serlichen] May[estät] und der Pforten stehende guette freundschaft und nachbahrschaft nicht zueliesße, sich seiner anzunehmen ...*”, OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 30r.-30v., Prens Eugen'den VI. Karl'a, 2 Kasım 1727 Viyana. Prens Eugen, Habsburg İmparatoru'na, kendisine ve Saray Tercümanı'na gelen mektupların Ömer Ağa tarafından açılmasını da diplomatik skandal olarak görüyor ve bunu ilk günden itibaren Viyana'da istenmeyen Osmanlı Şebhenderi'nin geri çağırılması için kullanmak istiyordu.

geri çağrılmasını ve aslında gereksiz olan şehbenderliğin de kapatılmasını istemeliydi. Çerkes Mehmed Bey meselesine gelince, Dirling Bâbiâli'ye daha önce Trablusgarp Elçisi'nin, mezkûr bey için girişimde bulunduğunu, fakat bu gibi kimseler Habsburglar tarafından asla himaye edilmediğinden, Elçi'ye kulak verilmediğini anlatmalıydı. Ayrıca Dirling, Veziriazam'la görüştüğünde şunları söylemeliydi: “*Kayzer, yüce zatı ve Bâbiâli arasında akdedilen barışı tam manasıyla gözettiğini her fırsatta aleme ispat etti ve dahası şunu da teyit ediyor ki mezkûr Çerkes Bey'i kabul etmek ya da onu himaye etmek gibi niyeti yoktur, bilakis onu mevrûs mülklerinden çıkarmaya karar verdi.*”⁴⁹

Diğer taraftan, Leopold von Talman da 8 Kasım 1727'de Trieste'ye gitmek üzere yola çıktı. Habsburg Saray Tercümanı şehre 15 Kasım'da vardı ve aynı gün Çerkes Mehmed'le, kırk günlük mecburî tecrit süresini tamamlamış olmasına rağmen hâlâ tutulduğu karantinahane de görüştü. Bu görüşme sırasında Mısır'ın firarî beyi; idam cezasından Habsburg İmparatoru'nun Bâbiâli'den ricacı olması sayesinde kurtulduğunu ve Mısır'a dönmesi için izin verildiğini, bunun üzerine Cezayir Divanının tavsiyesiyle İmparator'dan bir defa daha kendisinin önceki mevkiine iadesi ve beraberindekilerin de affedilmesi için ricacı olmasını istemeye geldiğini Leopold von Talman'a söyledi. Talman'ın aktardığına göre, Çerkes Mehmed Bey, elindekilerle yetinebileceğini ifade etmişti; ancak hakkında Garp Ocaklarına gönderilen fermanla Mısır'a dönmeden önce İstanbul'a gitmesi isteniyordu ve o bu seyahatin şimdiye kadar kaçabildiği ölümüne koşmak olacağını düşünüyordu⁵⁰.

Çerkes Mehmed, aynı gün Leopold von Talman'a Trablusgarp Beyi Ahmed Paşa'nın yukarıda kısmen aktarılan nâmelerini verdi. Elinde Cezayir Divanından herhangi bir mektup bulunmuyordu, ancak Çerkes Mehmed, ticaret ve seyrüsefain antlaşmasının tasdiki için tam olarak affedilmesinin şart koşulduğundan bahsetmişti. Kendisini Akdeniz diplomasisinde önemli figürlerden birisi haline getiren bu durumu lehine kullanmak isteyen Çerkes Mehmed Bey, İstanbul'da Kapudan Paşa ve Dirling tarafından hazırlanıp imzalanan antlaşmanın bu şart yerine getirilmeden tasdik edilmeyeceğini, o güne kadar sadece altı Habsburg gemisine Cezayir limanlarına giriş izni verileceğini de sözlerine eklemiştir⁵¹.

Bu sözlere karşılık, Leopold von Talman Viyana sarayının kararını Çerkes Mehmed'e tebliğ etti: Kayzer, Osmanlı padişahı ile imzalanan barışa değer veriyordu ve asilere iltica hakkı tanımayacaktı. Bu nedenle onun da Viyana'ya gelmesine ya da Habsburg ülkelerinde

49 “... Ihre Kay[serliche] Maj[estät] Ihre punctualeste beobachtung des zwischen allerhöchst deroselben, und der Porten getroffenen fridens in allen gelegenheiten welt-kündig erwiesen haben und in deme noch ferres bestädtigen thuen, daß Sie mehrberührtes Cserkes Bey sich anzunehmen, oder selbem einen Schutz zugestatten nicht gesünnet, sondern selben aus Ihren Erbländen abzuweißen allern[ä]digst entschlossen seynd.” OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 39r.-42v., Saray Harp Şûrâsından Joseph von Dirling'e, 4 Kasım 1727 Viyana.

50 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 207r.-212r., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 16 Kasım 1727 Trieste.

51 Aynı takrir.

kalmasına izin verilmeyecekti; Çerkes Mehmed, Habsburg topraklarını terk etmeliydi. Fakat Habsburg kapı kethüdası kendisi için Bâbiâli nezdinde girişimde bulunabilirdi. Dirling'in girişimlerin sonucu ne olursa olsun, gittiği yerde kendisiyle paylaşılacaktı. Talman'ın yazdığına göre, Çerkes Mehmed söylenenleri sükunetle dinlemiş ve sonunda İmparator'un kararına boyun eğdiğini söylemişti; ancak Bâbiâli'nin hakkındaki hükmü belli olana kadar Trieste'de kalmasına müsaade edilmesini istemişti⁵². Çerkes Mehmed, bu arada Rechcron'a yeni bir mektup (EK-4) daha yazmış ve Prens Eugen ve VI. Karl nezdinde kendisi için çaba göstermesini, Mısır'a döndüğünde bu çabalarının sonuçsuz kalmayacağını tekrar hatırlatmıştı⁵³.

Harp Şûrâsı, Çerkes Mehmed'in ricasını kabul etti ve Bâbiâli'nin hakkındaki kararı belli oluncaya değin Görz'de (Gorizia, bugün İtalya'da) geçici olarak ikamet etmesine müsaade edildi. Mehmed Bey, bu haber üzerine derhal Görz'e geçti. Talman ise birkaç gün sonra Viyana'ya dönecek, ancak Trieste'deki geçirdiği zaman içinde Çerkes Mehmed'den öğrendiklerini ikinci takririne yazıp Habsburg başkentine gönderecektir. Buna göre Çerkes Mehmed Bey kendisine, henüz Cezayir'deyken affedilmesi, Mısır'a dönmesine izin verilmesi ve eski mevkiine iadesi için Bâbiâli'ye üç bin kese akçe önerdiğinden bahsetmişti⁵⁴. Şimdi, yine bu amaç için İstanbul'da bulunan Ömer ve İbrahim beylere hitaben mektup yazmış ve kendilerine teslim edilmesi için Habsburg kapı kethüdasına gönderilmesini rica etmişti⁵⁵.

Mektuplar Dirling'e gönderildi⁵⁶; fakat öncesinde Leopold von Talman, kendisine imzalı ve mühürlü teslim edilen mektupları okumuş ve mektupları Almancaya çevirerek içeriğinden Harp Şûrâsını haberdar etmişti. Ömer Bey'e gönderdiği mektubunda Çerkes Mehmed, Kapudan Paşa'nın selam ağası Hüseyin Ağa'nın Cezayir'e getirdiği fermanı bahsederek Mısır'dan firar eden beylerin affedildiklerini ve İstanbul'a beklendiklerini yazmıştı. Çerkes Mehmed, mektubunda tek niyetinin ülkesinde, ailesiyle birlikte Osmanlı Padişahı'nın himayesinde yaşamak olduğunu söylüyor, ancak İstanbul'da kendisini ne beklediğini bilmediğinden Osmanlı başkentine gelmeyi tehlikeli bulduğunu yazıyordu. Mısır'a dönmesine izin verilmesi karşılığında söz verdiği üç bin kese akçeyi Bâbiâli'ye teslim edeceğini de mektubuna ekleyen Çerkes Mehmed'e göre, Mısır Valisi'nin haksızca el

52 *Aynı takrir*: Talman, bu sırada maiyetiyle kurduğu ilişki sayesinde Çerkes Mehmed'in Viyana'daki Fransız elçisine de mektup getirdiğini, bir zamanlar büyük servet sahibi olan Bey'in sadece 500 guruşu kaldığını öğrenmişti. Keza aynı günlerde Çerkes Mehmed Bey, yanındaki tercümanını beraberinde getirdiği ipeği satmak üzere Venedik'e göndermişti. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.4: Korrespondenzen (sine dato), fol. 3r.-3v., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, tarihsiz.

53 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.4: Korrespondenzen (sine dato), fol. 8, Çerkes Mehmed Bey'den Rechcron'a, 27 Aralık 1727 Trieste.

54 Bu konuda bkz. dipnot 11.

55 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 205r.-206v. ve 227r.-227v., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, tarihsiz.

56 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.2: Korrespondenzen (1727.12), fol. 62r., Saray Harp Şûrâsından Joseph von Dirling'e, 15 Aralık 1727 Viyana.

koyduğu serveti bunun teminatıydı. Çerkes Mehmed, son olarak kendi namına Bâbiâli'yle müzakere yürütmesi için Ömer Bey'i vekil tayin etmişti ve bu hususta İbrahim Bey'le birlikte hareket etmesini rica ediyordu⁵⁷.

İbrahim Bey'e gönderilen mektup da benzer içeriğe sahiptir. Burada Çerkes Mehmed, kendisini İstanbul'a gelmekten alıkoyan şeyin can güvenliği olduğunu bir defa daha vurguluyordu. Zira önceki mektubun muhatabı olan Ömer Bey, Kapudan Paşa'nın konağına davet edildikten sonra ortadan kaybolmuş ve öldüğüne ya da hapsedildiğine dair haber işitilmemişti. Bu nedenle hayatından endişe ederek Kayzer'e müracaat etmişti. Çerkes Mehmed'in İbrahim Bey'den istediği, Ömer Bey'le birlikte davası için Bâbiâli nezdinde girişimde bulunmasıydı⁵⁸.

Viyana ve İstanbul Arasında Çerkes Mehmed Bey, Ömer Ağa ve Cezayir Meseleleri

Çerkes Mehmed böylece Osmanlı-Habsburg diplomasisinin de gündemine yerleşti. Mısır'ın firarî beyinin beklenmedik şekilde Trieste'ye geldiği haberi ve bu konuda Viyana sarayının verdiği ilk kararı içeren 25 Ekim tarihli talimatnâme⁵⁹ 15 Kasım'da Dirling'in eline geçmişti. Talimatnâmenin deşifresi henüz tamamlanmışken, Reisülküttâb Mustafa Efendi, Habsburg kapı kethüdasını mülakat için Boğaz'ın Anadolu yakasındaki konağına davet etti. Görüşme 17 Kasım'da vuku buldu ve konusu esasen bir süre önce imzalanan ve Cezayir Divanı tarafından aylardır tasdik edilmesi beklenen seyrüsafain ve ticaret antlaşmasıydı. Reisülküttâb, Cezayir Divanının antlaşmayı onaylamak istemediğini, altı gemi için liman izni verilebileceğini, fakat Habsburg konsolosunu şehre kabul etmeyeceklerini söylemiş; Cezayir'in daha önce Tunus ve Trablusgarp ocakları gibi Habsburglarla antlaşma imzalamayı istemesine rağmen şimdi vazgeçmesinin tek sebebinin Mısır'dan firar eden Çerkes Mehmed Bey olduğunu belirtmişti. Mustafa Efendi'nin aktardığına göre, Çerkes Mehmed daha önce de Trablusgarp'ı imzalanan muahededen vazgeçirmeye çalışmış, fakat kendisine ruhsat verilip Viyana'ya gönderilirse daha iyi şartlarda antlaşma imzalayacağı yolundaki propagandasına taraftar bulamamıştı. Bâbiâli'nin istihbaratına göre Çerkes Mehmed Bey, bundan sonra İtalya'ya doğru yola çıkmıştı. Şayet Habsburg İmparatorluğu'na gelecek olursa söylediklerine kulak asılmamalı ve Cezayir ile imzalanan antlaşma meselesine müdahil olmasına izin verilmemeli, bilakis Habsburg İmparatorluğu'ndan sürülmeli yahut tutuklanmalı veya yakalanarak Osmanlılara teslim edilmeliydi. Reisülküttâb, sözlerini

57 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 219r.-220v., Çerkes Mehmed Bey'den Ömer Bey'e, tarihsiz.

58 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 220a-r.-221r., Çerkes Mehmed Bey'den İbrahim Bey'e, tarihsiz. Çerkes Bey, Mısırlı Hasan isimli birine de yukarıda özetlenen mektuplarla aynı içeriğe sahip üçüncü bir mektup yazıp göndermişti. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 222r., Çerkes Mehmed Bey'den Mısırlı Hasan'a, tarihsiz.

59 Bkz. dipnot 41.

Veziriazam'ın İstanbul'da imzalanan seyrüsefain ve ticaret antlaşmasını Cezayirlilere harfiyen kabul ettireceğini söyleyerek tamamlamıştı⁶⁰.

Buna karşılık Dirling, meseleye tam olarak vâkîf olmak için Çerkes Mehmed'in Trieste'ye geldiğinden bahsetmeyerek, Kayzer'in Mısır'ın firarî beyini himaye etmeyeceğini ve Cezayir ile imzalanan antlaşmaya müdahil olmasına asla izin vermeyeceğini söylemişti. Nitekim geçen sene Çerkes Mehmed'in adamları iletişim kurmaya çalıştığında ve Trablusgarp Beyi, bu konuda kendisine yazdığında Kapudan Paşa'nın bilgisi dahilinde bu meseleden uzak durmuştu. Habsburg kapı kethüdası, Çerkes Mehmed'in Viyana sarayına ne verebileceğini bilmiyordu, ancak Habsburglar, Cezayir ile imzalanan antlaşma bahsinde Bâbîâli'ye güveniyordu⁶¹.

Joseph von Dirling'in takririnde uzunca bir yer ayırdığı bu mülakattan iki gün sonra, 19 Kasım'da Saray Harp Şûrâsının Çerkes Mehmed Bey meselesine dair ikinci talimatnâmesi⁶² İstanbul'a ulaştı. Habsburg kapı kethüdası bunun üzerine Veziriazam'la görüşmek istemiş ve bu isteği çok kısa zaman içinde kabul görmüştü. 22 Kasım 1727'de İbrahim Paşa, Dirling'i konuk etti. Dirling, Çerkes Mehmed Bey ve Şehbender Ömer Ağa bahislerini açmadan önce seyrüsefain ve ticaret antlaşmasının Cezayirlilere kabul ettirileceğine dair daha önce Reisülküttâb'dan duyduğu sözleri Veziriazam'ın teyit etmesini beklemiş, ardından Çerkes Mehmed'in beklenmedik şekilde Trieste'ye geldiğini söylemiş ve Viyana sarayının bu konuda aldığı kararı Osmanlı veziriazamına iletmişti. Damat İbrahim Paşa ise, Harp Şûrâsının kararını duymaktan memnun olduğunu dile getirmiş, Bâbîâli'nin de Habsburg düşmanlarını himaye etmeyeceğini sözlerine eklemişti ki Dirling burada Râkóczi'nin Osmanlılar tarafından misafir edilmesinin yarattığı tezadı Viyana'daki amirlerine hatırlatmak ihtiyacı duymuştu⁶³.

Dirling, Ömer Ağa'nın İmparator'a ve Habsburg ricaline gönderilen mektupları açarak sebep olduğu skandalı da aynı gün gündeme getirmiş, benzeri durumda Bâbîâli'nin nasıl davranacağını sormuş, ancak bu konuda İbrahim Paşa'dan istediği tepkiyi alamamıştı. Habsburg kapı kethüdasının yazdığına göre, Veziriazam, Ömer Ağa'nın böyle bir şey yapabildiğine hayli şaşırılmış ve diplomatik dili bir kenara bırakarak "*Tam bir eşekmiş, cezasını çekmesi için bir şey esirgenmeyecek.*"⁶⁴ demişti. Fakat Dirling bu sözle yetinmeyerek, Harp Şûrâsının talimatı doğrultusunda Ömer Ağa'nın artık güvenilemez bulunduğu gerisi

60 Mülakat hakkında bkz. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 120v.-126v., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 25 Kasım 1727 İstanbul.

61 Bu satırlardan anlaşıldığı kadarıyla Çerkes Mehmed Bey, İstanbul'da yalnız Fransa elçiliğine değil, Habsburglara da müracaat etmiştir. Fakat Dirling önceki raporlarında bu konudan bahsetmez.

62 Talimatnâme için bkz. dipnot 49.

63 Bu görüşme için bkz. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 129v.-135v., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 25 Kasım 1727 İstanbul.

64 "*Er wäre halt ein Esel, und wurde man nicht ermanglen, selben zu straffen.*" OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 134r., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 25 Kasım 1727 İstanbul.

çağrılmasını ve Viyana'ya şebender tayin edilmesinin gerekmediğini vurguladı. Dirling'e göre, Ömer Ağa'nın varlığı Osmanlı-Habsburg dostluğunu zayıflattığı gibi, Viyana'daki Osmanlı tüccarları da Şebender'in baskısından mustarıptı⁶⁵. İbrahim Paşa, bu noktada Dirling'e hak vermek zorunda kalmış ve ilkbaharda Ömer Ağa'nın azledileceğini -iki ya da üç defa tekrar ederek- söylemişti.

İbrahim Paşa ve Joseph von Dirling'in görüşmesinin sonunda, Osmanlı-Habsburg diplomasisinin manzarası şöyleydi: Viyana, Çerkes Mehmed'i Habsburg mülklerinden çıkarma kararı almış, Bâbüâli ise seyrüsefain ve ticaret antlaşmasını Cezayir Ocağı'na kabul ettireceğine söz vermiş, bizzat Veziriazam da Habsburgların ilk günden itibaren istemedikleri Şebender Ömer Ağa'nın azledileceğini söylemişti.

Manzara aynı gün içinde değişti. 22 Kasım akşamı, Ragusa Konsolosu ve aynı zamanda Britanya elçiliği tercümanı Luca Chirico, Dirling'i konağında ziyaret etti. Diplomasi sanatını Osmanlı başkentinde layıkıyla icra edebilmenin gereklerinden birisi Pera'daki kordiplomatiğin birbirleriyle kurduğu ilişkilerdi ve bu açıdan bakıldığında Luca Chirico'nun ziyareti olağanüstü sayılmazdı. Ancak Chirico, Ömer Ağa'nın dostuydu ve görüşme esasen Habsburgların, Şebender'in azline yönelik talebiyle alakalıydı. İbrahim Paşa ile Dirling arasındaki görüşmenin ayrıntılarını Sadaret Kethüdası'nın ağzından işiten Chirico, Ömer Ağa'nın azli meselesinde Habsburgların tutumunu nasıl değiştirebileceğini öğrenmek istemişti. Ragusa Konsolosu'nun dediğine göre Osmanlılar, Avrupa'daki gelişmeleri sağlıklı şekilde öğrenmek için Habsburg başkentinde şebender bulundurmamak konusunda kararlıydı ve Ömer Ağa'nın yerine seçilecek kimse iki imparatorluk arasında başka sorunlar yaratabilirdi. Anlaşıldığı kadarıyla, Chirico'nun kendi inisiyatifiyle hareket ettiğinden şüphe eden Dirling, cevaben bu konudaki kararın kendisine değil Viyana sarayına ait olduğunu Kethüda'ya söylemesini istemişti⁶⁶.

Dirling, sonraki takrirlerinde, diplomatik çevrelerde Ömer Ağa'nın azledileceğine ve yerine başkasının tayin edileceğine kesin gözüyle bakıldığını, fakat ismi geçenlerin hepsinin Türk olduğunu yazdı. Habsburg kapı kethüdasına göre, Viyana'da Habsburg dostu olarak tanınan Osmanlı tüccarı Peraskoviç'in bu makama tayin edilmesi -Dirling, Harp Şûrâsının talimatı gereğince bu hususta kendisine maddî olarak da yardım etse dahi- mümkün görünmüyordu. Üstelik Peraskoviç, Viyana'ya şebender tayin edilse bile maiyetine Türk katipler verilecekti ve bu da şebenderin Türk olmasıyla neredeyse aynı anlama geliyordu⁶⁷. Bunun üzerine Harp Şûrâsı şayet Peraskoviç'in tayin edilmesi söz konusu değilse, Dirling'den

65 Dirling'in bu konuda söyledikleri, Şebender Ömer Ağa'nın azli için Bâbüâli'yi ikna etmeye yönelik temelsiz iddialar değildi. Osmanlı şebenderi, gerçekten de Viyana'da ticaret yapan Osmanlı tüccarından kendisine ödemesi gereken vergiyi tahsil etmek için zor kullanıyordu. Wurm, a.g.m., s. 170.

66 *Aynı takrirden*, fol. 135v.-136v.

67 OeStA, HHStA, Türkeri I, Turcica 196, Konv.2: Korrespondenzen (1727.12), fol. 76v.-77r, 78v.-79r., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 23 Aralık 1727 İstanbul.

Şehbender'in tercümanı Temeşvarlı Osman Ağa'nın Ömer Ağa'nın yerine tayin edilmesi için çaba göstermesini istemişti⁶⁸. Fakat Habsburg kapı kethüdası, Temeşvar ve Belgrad'ın kayında rol oynayan diğerleriyle beraber Osman Ağa'nın da Bâbîâli'de sevilmediğini ve şehbender olarak tayinin çok zor olduğunu düşünüyordu⁶⁹.

Viyana sarayının Çerkes Mehmed Bey'in İmparator'a ve Habsburg ricaline gönderdiği mektupların Ömer Ağa tarafından açılmasını kullanarak Şehbender'den ve şehbenderlikten kurtulmaya yönelik planı böylece çıkmaza girmiştir. Ancak Çerkes Mehmed'in VI. Karl'ın himayesini talep etmek üzere Trieste'ye gelmesiyle ortaya çıkan sorun hâlâ Osmanlı-Habsburg ilişkilerini tehdit edecek boyuttaydı.

Esasen Dirling'in 25 Kasım 1727 tarihli takrirıyla birlikte Saray Harp Şûrâsının siyaseti kesinleşmişti. Bahsi geçen takrire dayanarak Prens Eugen, 6 Ocak 1728'de VI. Karl'a sunduğu telhisinde, uluslararası hukuka göre bütün hükümdarların kendilerine sığınanlara iltica hakkı vermeleri meşru olduğu halde -üstelik Bâbîâli'nin Rákóczi'ye sadece iltica hakkı vermekle yetinmeyip aynı zamanda itibar da göstermesine rağmen- Çerkes Mehmed Bey'in Habsburglar tarafından himaye edilmesinin uygun olmayacağını savunuyordu. Bâbîâli'nin istediği gibi Çerkes Mehmed'in tutuklanması yahut Osmanlılara iadesi de söz konusu olamazdı, fakat Habsburg mülklerinden çıkarılması gerekiyordu. Vakıa, daha önce İstanbul'un bu konudaki tavrını Dirling'den öğrenene kadar Mısır'ın fîrarî beyinin Görz'de misafir edilmesi tavsiye edilmişti, ancak Prens Eugen, Osmanlı sarayının -Çerkes Mehmed'in yoldaşları Ömer Bey'in ve Sofi/Seyfi Ağa'nın idam edilmesinin gösterdiği üzere⁷⁰- siyaset değiştirdiğini ve mezkûr beyin artık affedilmesinin söz konusu olmadığını düşünüyordu: “*Bundan dolayı her türlü müşkülattan sakınmak ve Cezayir ile barış maslahatını mümkün kılmak için Çerkes Mehmed Bey'in bertaraf edilmesi gerekli olabilir.*”⁷¹ Nitekim Çerkes Mehmed Bey'in Habsburg topraklarından ayrılmasından sonra, Veziriazam'ın ve Reisülküttâb'ın Cezayir Ocağı'nı

68 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.1: Korrespondenzen (1728.01-1728.02), fol. 131r.-131v., Saray Harp Şûrâsından Joßeph von Dirling'e, 12 Şubat 1728 Viyana.

69 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 38r., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 17 Mart 1728 İstanbul. Dirling, Ömer Ağa'nın İstanbul'daki en önemli dostlarından biri olan Luca Chirico'nun konağında Osman Ağa'nın Alman casusu olduğunun konuşulduğunu da takririne eklemiştir, fol. 38v.: “... *dan man in des Luca Chirico hauß geredet, daß der Osman Aga der teütschen spion ...*”.

70 Ömer ve Sofi/Seyfi'nin idamı hakkında Dirling, 25 Kasım 1727 tarihli takririnde bilgi verir. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 196, Konv.1: Korrespondenzen (1727.11), fol. 132r.-132v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 25 Kasım 1727 İstanbul. Buna göre Ömer ve Sofi/Seyfi, uzun bir süre önce İstanbul'a Çerkes Mehmed Bey'in affi için girişimde bulunmak üzere gelmiş, idam edildikleri güne kadar iltifat ve iyi muamele görmüşlerdi. Ama 18 Kasım'da her ikisinin de başları vurulmuş ve cansız bedenleri saray kapısının önüne bırakılmıştı. Böylelikle Çerkes Mehmed Bey'in mektuplarını teslim alacak kimse kalmamıştı. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.1: Korrespondenzen (1728.01-1728.02), fol. 22r.-22v., Joßeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 11 Ocak 1728 İstanbul.

71 “... *dahero zu vermeidung aller weithläuffigkeit, und facilitierung des friedens geschäfts mit Algier erforderlich seyn dörfte, den Czerkes Beeg abzuschaffen ...*”, OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.1: Korrespondenzen (1728.01-1728.02), fol. 15r., Prens Eugen'den VI. Karl'a, 6 Ocak 1728 Viyana.

seyrüsefain ve ticaret antlaşmasını kabul etmeye zorlayacaklarına dair verdikleri sözü yerine getirmeleri istenebilirdi. Çerkes Mehmed'e gelince, uygun bir gemi Trieste limanına gelinceye kadar Görz'de ikamet etmeli ve kendisinin Bâbîâlî'ye teslim edilmemesini lütuf olarak görmeliydi⁷².

İstanbul'un nabzını tutan Dirling de Prens Eugen'le ve Harp Şûrâsıyla aynı fikirdeydi. 12 Ocak'ta, Viyana'da alınan son karardan henüz habersiz olarak yazıp gönderdiği takririnde Çerkes Mehmed Bey'in himaye edilmesinin Habsburglara fayda sağlamayacağını açıkça yazmıştı. Çerkes Mehmed'in himaye edilmesi, Bâbîâlî'yi şüpheye düşürebilir ve Cezayir meselesini de doğrudan etkileyebilirdi. Zira himaye görmeyip Habsburg topraklarında kalsa bile varlığı nedeniyle Cezayir Divanı Mısır'ın firarî beyinin affedilmesine dair şartından vazgeçmeyecek, İstanbul ise huzur kaçırın böylesi birinin Mısır'a dönmesine asla izin vermeyecekti⁷³.

“Bilmedük günâhımız nedir?": Çerkes Mehmed'in Hayal Kırıklığı ve Yeni Macera Arayışı

Hakkında Viyana'da verilen karar Prens Eugen ve Harp Şûrâsı ricali tarafından Çerkes Mehmed Bey'e hitaben 6 Mart 1728'de yazılan bir mektupla (EK-5) tebliğ edildi. Trieste'de Leopold von Talman'la görüştüktan sonra Bâbîâlî'nin kararını beklemek üzere Görz'e geçen Çerkes Mehmed'e Dirling'den bu konuda gelen cevap mektupta açık ve sade ifade edildi: “Devlet-i ‘aliyye Mısır’da etduğünüz gulgule ve sâ’ir kabâhatiniz için size gâyetile incinüb sizi bu tarafda habs ve teslim için mürâca‘at etmiştir.” Bâbîâlî'nin öfkesini göstermek için Ömer Bey ve Sofi/Seyfi Ağa'yı idam ettiği de Çerkes Mehmed'e bildirilmişti. Kayzer ise Osmanlılarla “dostluk ve konuşluğa” sadık kalarak antlaşma şartlarına riayet edecekti. Bu sebeple “firârınız ve ‘adem-i itâ‘atiniz için âsîtaneye ‘âsî olan âdemlere ilticâ verilmez.” Çerkes Mehmed'den beklenen, kendisinin Osmanlılara teslim edilmemesini VI. Karl'ın merhametinden bilerek, maiyetindekilerle birlikte Trieste'den ya da Fiume'den yelken açan bir gemiyle başka ülkelere gitmesiydi⁷⁴.

Bu mektubun Çerkes Mehmed'de hayal kırıklığına neden olduğunu tahmin edebiliriz, üstelik sonraki günlerde bu hayal kırıklığı daha da derinleşecekti. Nitekim Mısır'ın firarî beyi, hakkında verilen fermanı kolaylıkla kabul etmeye razı gelmedi ve bir defa daha şansını

72 *Aynı telhis*, fól. 15v.

73 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.1: Korrespondenzen (1728.01-1728.02), fol. 29v., JoBeph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 12 Ocak 1728 İstanbul.

74 Mektubun Almancası ve Türkçe tercümesi için bkz. OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 2r.-2v; 3r., Prens Eugen'den Çerkes Mehmed Bey'e, 6 Mart 1728 Viyana. Mektubun Almancasında tarih 6 Mart 1728, Türkçesinde ise hicri takvimle 18 Receb 1140 yazar. Türkçe mektubun tarihi, miladi takvimle 28 Şubat 1728'e tekabül etmektedir ki benzer sorunlar Leopold von Talman'ın tercüme ettiği diğer nâmelerde de bulunur. Burada mektubun orijinali Almanca olduğundan, 6 Mart tarihi asıl kabul edilmiştir.

zorlamak istedi. Çerkes Mehmed, izin almaksızın Görz'den ayrıldı ve tüccar kılığında Viyana'ya gitti. 27 Mart'ta şehre gelen ve derhal Harp Şûrâsıyla temas kuran Çerkes Mehmed'in bu hareketi öfkeye sebep oldu: “*Sadece ima eden sözlerle kendisine yaptığı hadsizlik bildirmekle kalınmadı, aynı zamanda Ömer Ağa'ya teslim edileceği tehdidiyle oyalanmaksızın başka yere gitmesi anlatıldı.*”⁷⁵

Harp Şûrâsı, Çerkes Mehmed'in askerî birlik eşliğinde Trieste'ye gönderilmesine ve -yine- bir Fransız gemisiyle Trablusgarb'a yahut başka yere yollanmasına karar verdi⁷⁶. Bu karar Çerkes Mehmed'in Mısır'a dönebilmesi için Habsburgların başka herhangi bir girişimde bulunmayacaklarını anlamasını sağladı. Bunun üzerine Trablusgarb üzerinden Mısır'a geçerek kendi imkânlarıyla yeni bir iktidar savaşı vermeye yönelik plan yapmak mecburiyetinde hissetmiş olabilir. Fakat evvela can güvenliğini düşünmek zorundaydı. Nitekim Kayzer'e bir mektup daha yazarak (EK-6) düşmanlarının haber alması halinde bindiği geminin önünün kesileceği, bu nedenle can güvenliği için karadan Livorno'ya gitmesine izin verilmesini istemişti: “[Livorno'dan] *da kaderim nereye sürüklerse oraya kolayca giderim.*”⁷⁷

Aynı amaçla Prens Eugen'e yazdığı mektupta (EK-7) ise Trablusgarb Beyi'nin nâmesine gönderilecek cevabın kendisine verilmesini ve aynı zamanda Bey'e hitaben şahsı için bir takdimnâme yazmasını rica etmişti⁷⁸. Çerkes Mehmed, mektubunda ayrıca çektiği maddi sıkıntılardan da bahsetmişti: “*Yiyeceğim hiç kalmadı, epey bir süredir hiçbir şeyim yok; bu nedenle borç aldım.*”⁷⁹ İçine düştüğü yoksulluk nedeniyle Saray Harp Şûrâsı, ona ve maiyetine Trieste'de kalacağı zaman için cüz'i bir miktar harcırah tayin etmişti⁸⁰.

Fakat Çerkes Mehmed'in Trieste'de ikameti günler, haftalar boyunca devam etti. Bu defa, kendisine yolculuk için izin verilmediğinden ve Trieste'de yaşamak zorunda kaldığı şartlardan şikâyet eden Çerkes Mehmed'di. Nitekim Prens Eugen'e yazdığı 8 Mayıs 1728 tarihli mektubunda (EK-8) “*bizi şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin fermânları ile Görz'den kaldırıp Tiryesti Kal'ası'nda habs eylemişler; bilmedük günâhımız nedir?*” diye sormuş, daha

75 “... ihme nicht allein sein unternombene vermessenheit mit anzüglichen Terminis verwißen, sondern auch unter betrohung der extradierung an den Omer Aga bedeiütet worden, sich ohnverweihlt hinweckhzubegeben ...”, OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 180v., Saray Harp Şûrâsından Joßeph von Dirling'e, 16 Mayıs 1728 Viyana.

76 OeStA, KA, HKR, Hofkriegsrat Bücher 598: Protokoll-Expedit I-IV (1728), fol. 570r.

77 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 112r., Çerkes Mehmed Bey'den VI. Karl'a, tarihsiz: “... von wahren ich als dan, wo mich immer hin mein schicksaal leiten wird, leichtlich abreisen kan ...” Mektupların Türkçe orijinaleri Avusturya Devlet Arşivlerinde maalesef bulunamamıştır. Burada atf verilenler, Çerkes Mehmed'in mektuplarının Leopold von Talman tarafından 25 Nisan 1728'de yapılmış Almanca tercümeleridir.

78 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 113r.-113v., Çerkes Mehmed Bey'den Prens Eugen'e, tarihsiz.

79 Aynı mektupta, fol. 113r.: “... das ich keine lebens mittel mehr habe, und schon eine geraume Zeit nit gehabt habe, dannenhero habe ich zu laihen genohmen ...” Çerkes Mehmed Bey, gümüş eyer takımını ve 60 Osmanlı gurusunu rehin vererek Görz'de ismini zikretmediği birisinden 96 duka altını almıştı.

80 OeStA, KA, HKR, Hofkriegsrat Bücher 598: Protokoll-Expedit I-IV (1728), fol. 693v.

sonra zihninden geçenleri saklamaya gayret göstermeden devam etmişti: “*Bilmeziz ki böyle hats eylemekden murâd nedir? Âl-i Osman’a mı verecektir veyâhûd âl-i Osman’ın hâtırı için mü bizi böylece kalmak için hats eyledi? Leyl ü nehâr bu fikirdeyiz. Kahrımızdan ölüyoruz. Hats niçün olduk diye bir dahi fikr ederim ki hiç olur mu kendi ayağı ile bir nâm, şân sâhibi pâdişâhın ‘arzına gelmişsin, seni tutup nice âl-i Osman’a teslim eder diye. Bir olmaz şey’dir deyü fikr ederim. Bir veçhile mümkün olmayup bu ahvâl ne olduğu bilmedük. Eğer ki biz Beç’e geldiğimiz bir günâh ise bilmem bundan gayrî günâhımız yokdur.*”⁸¹

Çerkes Mehmed’in yaşadığı hayal kırıklığını ve içinde bulunduğu çaresizliği mektubun devamında okumak mümkündür: “*Ahvâlimizi bildirmek için geldük, başımıza bir dermân olur, şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin hâlimizi ve ahvâlimizi görüp bize merhametleri olur diye. Bilmedük bize böyle gazab edecekleri ve bu kadar halk içinde getirüp kal’ada hats olunacağını bilmedük. Allah için olsun başımızı halâs edecek kadar harçlık ile mi veyâhûd nice merhametleri olur, bizi Alakorna’ya [Livorno] karadan çıkarsunlar. Şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin ‘arzi ile veyâhûd var git diye izn versünler.*”

Cezayir ile imzalanacak seyrüsefain ve ticaret antlaşması için tavassut etmeye hazır olduğunu söylediği, Trablusgarp Beyi Ahmed Paşa eliyle ve bizzat Leopold von Talman’a yazdığı mektupla Habsburg ricaline maddî vaatlerde bulunduğu günlerden sonra, Çerkes Mehmed Bey, Prens Eugen’e artık bu dünyada önerebileceği şey kalmadığından olsa gerek, mektubunun devamında şöyle yazmıştı: “*Böyle kahr ile hatsde ölmekten yarın kıyâmet günü bizim cevâbımızı İsâ’ya vermeğe kâdir olmazsınız.*”

Çerkes Mehmed’in Prens Eugen’e yazdığı mektubun etkisi son derece kısıtlı oldu. Harp Şûrâsı, yolculuk izni yerine Çerkes Mehmed Bey ve maiyetindekilerin tutuklu hayatı yaşadıkları Trieste Kalesi’nin dışına çıkıp şehri gezmelerine izin verdi⁸². Bu bile Çerkes Mehmed’i bir nebze olsun rahatlatmıştı. Nitekim 13 Haziran 1728’de VI. Karl’a yazdığı arzuhalinde (EK-9) bundan bahsetmiştir. Arzuhalini Prens Eugen’e yazdığı mektupta olduğu kadar keskin ifadeler kullanmayarak kaleme almış olsa bile Çerkes Mehmed hâlâ sitemkardı: “*Ehl-i ‘iyâlimize, vilâyetimize gitmeğe sebab şevketlü kudretlü Pâdişâh olur ümîdiyle geliüp bizi Tiryesti nâm kal’asında hats olunmuşuzdur. Bilmeziz ki bizi âl-i Osman’ın pâdişâhı ‘âlem-penâh efendimizin fermânı ile mi hats olunmuşuzdur? Yok ise şevketlü kudretlü Pâdişâhın ‘arzına geleni hats olunmuş bilürüz.*”⁸³

81 OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bêg Tschér Kes Mehemed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140. Çerkes Mehmed Bey, bu mektubuna, diğerlerinden farklı olarak hicri takvimle değil, miladi takvimle tarih atmıştır.

82 OeStA, KA, HKR, Hofkriegsrat Bücher 603: Registratur V-VIII (1728), fol. 686r.

83 OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bêg Tschér Kes Mehemed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

Çerkes Mehmed Bey, Livorno'ya kara yoluyla gitmek üzere kendisine yol izni verilmesi için bir defa daha, bu defa Kayzer'e ricacı olmuştur: “Çünkü rahat olunmadı, bize izn veresiz varalım gidelim başımızı alup, zîrâ Tiryesti Kal'ası'nda sıkılduğumuzdan ziyâdesiyle za'if olduk. Bir gün eyülik yüzü görmedik. Niyâz ederim ki şevketlü kudretlü Pâdişâhdan, çünkü ricâ olunmadı, bizi karadan Alakorna'ya göndermeğe.” Mektupların dil ve ifade bakımından giderek bozulması Çerkes Mehmed'in ruh haline dair bir şeyler söyleyebilirse de bu bahiste yine sözü ona bırakmak lazımdır: “Bu kadar 'arz-ı hâl gönderdim ki ahvâlimiz için şevketlü kudretlü Pâdişâha. Bilmeziz ki vermezler mi? Hâlimize göre bir merhamet olup harclık ahvâli, karadan Alakorna'ya gitmeğe ve kendümüze bir hâl olmayasın fikrimiz ile, zîrâ naçâr kalduk sıkılduğumuzdan Allah için.”

Esasında bu arzuhalin kaleme alınmasından birkaç gün önce, Saray Harp Şûrâsı Çerkes Mehmed Bey'in Napoli üzerinden Livorno'ya gitmesine müsaade etmişti. 5 Haziran 1728'de Çerkes Mehmed'e hitaben gönderilen mektupta, herhangi bir bahaneyle yolculuğunu geciktirmemesi, Habsburg mülkleri haricinde başka nereye gitmek istiyorsa, gerekli hazırlıkların yapılacağı ayrıca bildirilmişti⁸⁴. Ancak buna gerek kalmadı. Çerkes Mehmed Bey, Harp Şûrâsının yol izni eline ulaşınca derhal Fiume'ye, oradan da birkaç gün sonra kısa bir deniz yolculuğuyla Manfredonia liman şehrine geçti⁸⁵. Bu Çerkes Mehmed'in son yolculuğunun başlangıcıydı.

Trablusgarp'tan Kahire'ye: Çerkes Mehmed Bey'in Son Yolculuğu

Çerkes Mehmed, Manfredonia'dan Napoli'ye geçti. Şehre 27 Haziran'da gelmiş, Kral Naibi Kardinal Althaus tarafından kabul edilmiş ve bir konağa yerleştirilmişti⁸⁶. Bir süre sonra da Malta üzerinden kiraladığı iki direkli bir gemiyle Trablusgarp'a doğru yola çıktı. Çerkes Mehmed'in gemisi 26 Ağustos 1728'de saat 11 civarında limana demirleyince, vakit kaybetmeksizin Trablusgarp Beyi Ahmed'in sarayına gitti. Mısır'ın firarî beyi, burada hoş karşılanmış ve itibar görmüştü. Aynı gün, bazı esirlerin serbest bırakılmasını görüşmek için paşa sarayına giden Habsburg konsolosu Franz Joseph Meyer, burada Çerkes Mehmed'le karşılaşınca bir süre önce Habsburg topraklarından çıkarılan mezkûr beye hoş geldiniz demek zorunda kalmıştı. Buna karşılık Çerkes Mehmed Bey, konsolosa Viyana sarayında ne derece dostluk gördüğünden bahsetmişti⁸⁷.

Trablusgarp Beyi Ahmed Paşa, Meyer'e karşı daha açık sözlüydü. Çerkes Mehmed'in Kayzer tarafından yardım görmediğini anlatmış, bu nedenle onu konağında ziyaret etmesi

84 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.3: Korrespondenzen (1728.06-1728.07), fol. 46r., Saray Harp Şûrâsından Çerkes Mehmed Bey'e, 5 Haziran 1728 Viyana.

85 OeStA, KA, HKR, Hofkriegsrat Bücher 599: Expedit V-VII (1728), fol. 1119r.

86 *Mercure de France*, Aout 1728, s. 1869.

87 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.1: Korrespondenzen (1728.08), fol. 195r., Franz Joseph Meyer'den Saray Harp Şûrâsına, 31 Ağustos 1728 Trablusgarp.

gerektiğini söylemişti. Bunun üzerine Meyer, 28 Ağustos'ta Çerkes Mehmed'i ziyaret etmiş, bu sırada Napolili esirlerin durumu hakkında da sohbet edilmişti. Meyer'in aktardığına göre, Çerkes Mehmed, Napoli'de ve Malta'da söz verdiği üzere, bu esirlerin serbest bırakılması için elinden geleni yapacaktı⁸⁸.

Çerkes Mehmed bu konuda verdiği sözünü tuttu ve Trablusgarp Ocağı'nın elindeki Habsburg tebaası esirlerin hürriyetine kavuşması için Meyer'e yardım etti. Bunun için Konsolos'a daha önce tercümanını göndermiş, Meyer, Ahmed Paşa ile müzakere ederken bizzat paşa sarayına gelerek esirlerin bırakılması için ricacı olmuştu. Esirlerin hürriyetine kavuşmasını temin eden Çerkes Mehmed, bu vesileyle, Cezayir'le imzalanan seyrüsefain ve ticaret antlaşmasının tasdikini engellediğine ve yine Tunus ve Trablusgarb'ın da kabul ettikleri antlaşmalardan çekilmeleri için gayret gösterdiğine yönelik haberlerin, Viyana sarayında kötü bilinmesi için İstanbul'da çıkarılan dedikodular olduğunu söylemişti: “*Buna benzer bir şey asla aklımdan geçmemiştir, ancak şimdi gösterdiği üzere aksini yapmıştır.*”⁸⁹

Çerkes Mehmed Bey, Habsburglara dair iyi niyetini adeta ispat etmek istercesine Prens Eugen'e de bir mektup (EK-10) gönderdi. Bu defa kullandığı üslup hayal kırıklığını geride bıraktığını gösterir. Trablusgarp ile imzalanan seyrüsefer ve ticaret antlaşmasına rağmen ocaklıların korsanlık faaliyetlerinin hedefi olan Habsburg bandıralı gemilerin ve esirlerin bırakılması için elinden geleni yaptığını ifade eden Çerkes Mehmed, “*Sa'âdetlü Paşa efendimizin yanında bir sözümüzü iki olmaz ve sulhünüz sulhdür, gayrî söz yokdur.*” diyerek Akdeniz diplomasisindeki rolünü bir defa daha öne çıkarmak istemiş, ancak Tunus ve Trablusgarp ile imzalanan antlaşmaları engellemek istediğine dair söylentileri yalanlamış ve eklemiştir: “*Biz Mehmed Bey üzerinde şöylece ma'lûm olup niyâz ederim ki kudretlü Kural hazretlerine i'lâm edesiz, her neği tarafınızdan bildirürseniz cân ve bâş üzere.*”⁹⁰

Ancak Viyana sarayı Çerkes Mehmed'in yeniden Osmanlı-Habsburg diplomasisinin gündemine yerleşmesini istemediğinden olsa gerek, Franz Joseph Meyer, Mısır'ın firarı

88 *Aynı takrirde*, fol. 195v.

89 “*Er niemahls etwas dergleichen im Sinn geführt, wohl aber das widerspil, wie Er es elhier bezeigte, gethann hette.*”, OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.2: Korrespondenzen (1728.09-1728.11), fol. 61r.-62v., Franz Joseph Meyer'den Saray Harp Şûrâsına, 10 Eylül 1728 Trablusgarp.

90 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.2: Korrespondenzen (1728.09-1728.11), fol. 29, Çerkes Mehmed Bey'den Prens Eugen'e, 12 Eylül 1728 Trablusgarp. Mektubu Almancaya çeviren Heinrich Penkler tercümanının üzerine sehven 8 Safer 1141, miladi takvimle 13 Eylül 1728 tarihini düşmüştür. Çerkes Mehmed bundan başka Graf Caraffa'ya da bir mektup göndererek Napolili esirlerin hürriyetine kavuşmalarındaki rolünü anlatmıştır. OeStA, HHStA, Tripolis, Tripolis I, Konv.2: Tripolitana des Hofkriegsrats (1724-1730), Çerkes Mehmed Bey'den Giovanni Caraffa'ya, 13 Eylül 1728 Trablusgarp. Tripolis evrakı üzerinde folyo numaraları eksiktir. Çerkes Mehmed Bey, Eugen'e yazdığı bu mektubunda, III. Ahmed'in kendisinin Habsburgların Tunus ve Trablusgarp ile imzalanan antlaşmaları engellemeye çalıştığını haber veren bir nâmeyi VI. Karl'a gönderdiğini ifade etse de Osmanlı ve Habsburg evrakı arasında böyle bir nâmeye rastlanmadığı gibi, Dirling'in ve Talman'ın takrirlerinde buna dair ifade bulunmaz. Mesele muhtemelen İstanbul'dan Kahire'ye ve bütün Akdeniz dünyasına yayılan bir dedikodudan ibarettir. Krş. Hathaway, *Ottoman Responses*, s. 108.

beyiyle iletişimi koparmış, Malta şövalyelerinden Graf Nesselrode'un gönderdiği mektupları, yeniden Almanya yahut İtalya ile iletişime geçmemesi adına kendisine teslim etmemiştir⁹¹. Meyer'in Viyana'ya gönderdiği takrirlerden anlaşıldığı kadarıyla Trablusgarp Ocağı, hazineye maliyeti nedeniyle Çerkes Mehmed Bey'in bir an evvel başka yere gitmesini istiyordu. Bu sırada, Kahire'de Çerkes Mehmed'in taraftarlarının onun dönüşünü sabırsızlıkla beklediği de şehirde işitilmişti⁹². İstanbul'da ise Çerkes Mehmed Bey'in firarından sonra, Fikarîlerin reisi Zülfikar Bey'in bütün iktidarı ele geçirdiği ve Osmanlı paşasını gün geçtikçe güçsüzleştirdiği, Mısır'da dengeyi sağlamak için Çerkes Mehmed'in affedilebileceği konuşuluyordu⁹³. Belki de bu nedenle Mısır'a kısa bir süre sonra tayin edilecek Ebubekir Paşa'nın maiyetinde Çerkes Mehmed'in adamları bulunacaktı. Bunun Kahire'de duyulmasından sonra ahali ayaklanmış ve paşa sarayını basmıştı⁹⁴.

Diğer taraftan, anlaşıldığı kadarıyla Çerkes Mehmed'in Mısır'ı Osmanlı paşası olmadan tıpkı Garp Ocakları misali bir cumhur devleti olarak yönetmek istemesi Bâbiâli için kabul edilebilir değildi⁹⁵. Nitekim Bâbiâli, Çerkes Mehmed'in Osmanlı mülklerine geldiğini haber aldığı anda Haseki Osman Ağa ile Trablusgarp Ocağı'na ferman göndermiş, Çerkes Mehmed ve beraberindekilerin ölü veya diri yakalanmasını istemişti. Hükümlerin dilinden anlaşıldığı kadarıyla Bâbiâli, Çerkes Mehmed'in firar ederek Viyana sarayında himaye aramasını idam cezasını gerektiren fiil olmaktan daha ağır bir suç olarak tarif ediyordu: “Çerkes'in hevâdârlarından ba'zısı katl olduğunda firâr ve hâ'in-i dîn ü devletim ve mağzûb-ı hazretim olmağla her nereye vardılar ise karâr edemeyüp ve kimesne kabûl etmemiş[di].”⁹⁶

91 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.3: Korrespondenzen (1728.12), fol. 103r.-103v., Franz Joseph Meyer'den Saray Harp Şûrâsına, 15 Kasım 1728 Trablusgarp.

92 *Aynı takirde*, fol. 103v.

93 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 199, Konv.1: Korrespondenzen (1729.01-1729.02), fol. 70r.-70v., Joseph von Dirling'den Saray Harp Şûrâsına, 13 Ocak 1729 İstanbul.

94 *Mercur de France*, Avril 1729, s. 799.

95 “... nicht von denen Africanischen Cantonen exemplificiren und begehren khönne zu einer republicke ohne von einen Türckhischen bassa commandiret zu werden ...” OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 199, Konv.2: Korrespondenzen (1729.03-1729.04), fol. 185r.-185v., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 26 Nisan 1729 İstanbul. Talman, 1728 sonbaharında, sağlık sorunlarını mazeret göstererek affını isteyen Joseph von Dirling'in yerine kapı kethüdası tayin edilmişti. Wolfgang Klesl, *Leopold von Talman, ein österreichischer Diplomat des Spätbarocks*, Viyana Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Viyana 1966, s. 27.

96 BOA, *A.DVNSMHMd*, 135, s. 482 / h. 1731, Evâsıt-ı Şevval 1141 / 10-19 Mayıs 1729. Trablusgarp Ocağı'na gönderilen hüküm için bkz. BOA, *A.DVNSMHMd*, 135, s. 484 / h. 1734, Evâsıt-ı Şevval 1141 / 10-19 Mayıs 1729. Benzer hükümler Çerkes Mehmed'in yakalanması ve hakkındaki hükmün infazı için Mısır'a da gönderilmişti. Bu hükümlerde Çerkes Mehmed'in Osmanlı ülkelerinden firar ederek Avrupa'da himaye arayışına girmesi ile hain ilan edilmesi arasındaki bağlantı daha açık görünür. Örneğin: “... mülük-ı Nasârâ'dan istişfâ' ile gâh Nemçe tarafına ve gâh França cânibine ilticâ eyledikde hâ'in-i dîn ü devlet-i 'aliyyem olmağla ...”, BOA, *A.DVNSMSR.MHM.d*, 4, s. 75 / h. 169, Evâsıt-ı Cemâziyelahir 1141 / 12-21 Ocak 1729. Çerkes Mehmed'in evvelâ asi, daha sonra hain olarak nitelendirilmesi hakkında bkz. Jane Hathaway, “Çerkes Mehmed Bey: Rebel, Traitor, Hero?”, *Turkish Studies Association Bulletin*, 22/1 (1998), s. 108-115. Hathaway, makalesinde Çerkes Mehmed'in ölümünden sonra hatrasının hâlâ canlı olduğunu Arap kroniklerine dayanarak ortaya koyar, a.g.m., s. 113.

Haseki Osman Ağa, Trablusgarb'a ulaşmadan birkaç hafta önce Çerkes Mehmed Bey şehirden ayrılmış ve Mısır'a doğru yola çıkmıştı⁹⁷. Çerkes Mehmed'in Mısır'a gitmesiyle birlikte, taraftarları da harekete geçmiş ve Osmanlı Mısır'ı yeniden kargaşaya sürüklenmişti⁹⁸. Fakat Çerkes Mehmed Bey'in firarından sonra Mısır'ın askerî ve siyasi manzarası, yukarıda işaret edildiği üzere hayli değişmişti. Fikarîlerin reisi Zülfikar Bey, eyalette iktidarı ele geçirmiş, aleyhine çalışan Osmanlı valisini azlettirmeyi başaracak güce ulaşmıştı. Bâbiâli, bu nedenle Zülfikar Bey'i de iktidardan düşürmenin yolunu arıyor, tıpkı Çerkes Mehmed'e olduğu gibi ona da darbe indirmenin zamanını bekliyordu⁹⁹. Çerkes Mehmed'in Mısır'a dönmesi, iktidarını korumak için onunla savaşmak zorunda kalacak Zülfikar Bey'in zayıflamasına neden olabilirdi ki belki de bu nedenle Mısır'ın yeni valisi Köprülü Abdullah Paşa, Çerkes Mehmed'e karşı harekete geçmek için acele etmemişti¹⁰⁰.

Nitekim Abdullah Paşa'nın beklediği gerçekleşmek üzereydi. Çerkes Mehmed, Arap kabilelerden topladığı askerlerle bazı başarılar elde ettiyse de Kahire'ye yaklaştığını haber alan Zülfikar Bey ordusuyla hasmını karşılamış ve muharebeyi kazanmıştı¹⁰¹. Fakat Çerkes Mehmed Bey, muharebe alanından kurtulmayı başarmıştı. Çerkes Mehmed'in akıbeti hakkında İstanbul'a uzun süre haber gelmedi. Talman, onun çekildiği yerde, Bâbiâli'nin ordusunu sıradaki savaş için seferber edene kadar bekleyeceğini tahmin ediyordu¹⁰². Ancak tarihin Mısır'da başka planları vardı. Zülfikar Bey, 12 Nisan 1730'da sarayında suikasta uğradı ve hayatını kaybetti¹⁰³. Birkaç gün sonra ise Çerkes Mehmed Bey, Zülfikar Bey'in adamlarından Ali Bey tarafından bozguna uğrattıldı ve hayatını kurtarmaya çalışırken Nil Nehri'nde boğuldu. Ali Bey, Çerkes Mehmed'in kesik başını altın tepsi üzerinde Mısır Valisi Abdullah Paşa'ya takdim etti¹⁰⁴.

97 OeStA, HHStA, Tripolis, Tripolis 1, Konv.2: Tripolitana des Hofkriegsrats (1724-1730), Franz Joseph Meyer'den Saray Harp Şûrâsına, 11 Temmuz 1729 Trablusgarb. Meyer, Çerkes Mehmed'in tam olarak hangi tarihte Trablusgarb'tan ayrıldığını yazmaz, ancak Bâbiâli'nin gönderdiği fermanın son derece sert bir dili olduğunu takririne eklemiştir.

98 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 200, Konv.1: Korrespondenzen (1729.05-1729.08), fol. 116v., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 14 Temmuz 1729 İstanbul.

99 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 201, Konv.2: Korrespondenzen (1730.01-1730.03), fol. 41r., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 14 Ocak 1730 İstanbul.

100 *Mercure de France*, Novembre 1729, s. 2706. Cebertî, eserinde Osmanlı sarayının bir Avrupa elçisinin müdahalesiyle Çerkes Mehmed Bey'e başka bir vilayette valilik ve paşalık unvanı teklif ettiğini, Çerkes Mehmed bu teklifleri kabul etmediğinde ise yapabiliyorsa dönüp Mısır'ı alması için müsaade ettiğini yazar. Philipp - Perlmann, *a.g.e.*, s. 210. Yukarıda gösterildiği gibi Cebertî yazdıklarında yanılıyordu. Eserini geç bir tarihte ve döneme ait kaynaklara ulaşamamaktan şikayetçi olarak yazan Cebertî'nin bu satırları, İstanbul'da, Kahire'de ve Akdeniz coğrafyasının diğer şehirlerinde Çerkes Mehmed Bey vakasına dair dolaşan haberlerin -muhtemeldir ki çokça değişerek- Cebertî'nin eserini kaleme aldığı günlerde hâlâ konuşulduğunu göstermektedir. Bu haberler daha sonra, devrin siyasi atmosferine uygun olarak, Çerkes Mehmed Bey'in kendisini himaye etmeyen Viyana'ya değil, fakat destekleyen Rusya'ya iltica ettiği şeklini alacaktı. Hathaway, *Ottoman Responses*, s. 112.

101 Dehérain, *a.g.e.*, s. 105.

102 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 201, Konv.2: Korrespondenzen (1730.01-1730.03), fol. 107v., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 22 Mart 1730 İstanbul.

103 Dehérain, *a.g.e.*, s. 105.

104 Hathaway, *Ottoman Responses*, s. 109.

Çerkes Mehmed ve Zülfikar beylerin öldürüldüğü haberi İstanbul'a 21 Mayıs'ta ulaştı. Köprülü Abdullah Paşa, Mısır'da olanları Bâbüâlî'ye aktarırken kendisini öne çıkaran bir üslup benimsemişti: Yeni bir isyan çıkaracağını anladığında birkaç bin askeri Çerkes Mehmed'in üzerine yollamış, muharebeyi kaybedeceğini anlayan Çerkes Mehmed ise yaralı olduğu halde kaçmayı denemiş, ancak Nil'i geçmeye çalışırken gücü tükenmiş ve nehrin sularına kapılmıştı. Cansız bedeni sonraki gün bulunmuş, onun ve onunla beraber Trieste'ye firar eden diğer dört kişinin kesik başları kendisine getirilmiş, Abdullah Paşa da bunları İstanbul'a göndermişti. Çerkes Mehmed'in ve adamlarının başları sarayın kapısı önünde ibret olsun diye üç gün boyunca teşhir edildi¹⁰⁵. Leopold von Talman, Çerkes Mehmed'in ve Zülfikar'ın sonundan bahsettiği takririnin ilgili pasajını şöyle bitirmişti: “*Veziriazam'ın bu havadis üzerine Bâbüâlî'nin önünde gösterdiği mutluluğun tasviri mümkün değildir.*”¹⁰⁶

Sonuç Yerine

Çerkes Mehmed'in yol açtığı sorunlar, bedeniyle birlikte böylece ortadan kalkarken, bir süre için onun ismiyle bir arada anılan Osmanlı-Habsburg ilişkilerinin meseleleri hâlâ orta yerde duruyordu. Cezayir Ocağı, seyrüsefain ve ticaret antlaşmasını onaylamamıştı ve Şehbender Ömer Ağa Habsburg başkentindeki vazifesine devam ediyordu.

Viyana sarayı için önemli olan esasen ilk meseleydi. Avrupa diplomasisindeki gelişmeler nedeniyle geri adım atmak zorunda kaldığı Akdeniz siyasetinin büsbütün başarısız olmaması için VI. Karl'ın Cezayir ile imzalanan antlaşmanın tasdik edilerek yürürlüğe girmesine ihtiyacı vardı. Bu nedenle Habsburg İmparatoru, ordusundan başka, Osmanlı diplomasisini de emanet ettiği Prens Eugen'in ve İstanbul'daki kapı kethüdası Joseph von Dirling'in tavsiyeleri üzerine Çerkes Mehmed Bey'i dinlemek için bile huzuruna kabul etmemiş, antlaşmanın Cezayir'e cebren kabul ettirilmesi için ısrarcı olmak üzere İstanbul ve Viyana arasında firarî Mısır beyinin yarattığı sorunun ortadan kalkmasını beklemeye karar vermişti.

Çerkes Mehmed'in esasen Trieste'den ayrılması, daha sonra Mısır'a geçip burada öldürülmesiyle Osmanlı-Habsburg ilişkilerinde sorun kalmamıştı. Ne var ki, antlaşmanın gerekirse Cezayirliyle zorla kabul ettirileceğine aylar önce söz veren Veziriazam İbrahim Paşa'nın ve başta padişah Sultan III. Ahmed olmak üzere Osmanlı yönetiminde söz sahibi olan devlet ricalinin neredeyse tamamının Patrona Halil İsyanı ile birlikte iktidardan düşmeleri ve hayatlarını kaybetmeleri, Çerkes Mehmed Bey meselesini Viyana sarayı için sonunda somut herhangi getirisi olmayan bir hikâyeye çevirmişti.

105 OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 201, Konv.3: Korrespondenzen (1730.04-1730.06), fol. 120r.-121r., Leopold von Talman'dan Saray Harp Şûrâsına, 8 Haziran 1730 İstanbul.

106 *Aynı takrirden*, fol. 121v.: “*Unbeschreiblich ist die Freud, die die Porten bevor der Groß Vezir über dieße Zeitung bezeuget.*”

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Teşekkür: Dr. M. Halef Cevrioğlu (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) ve Araş. Gör. Hüseyin Yılmaz'a (Manisa Celal Bayar Üniversitesi) teşekkür ederim.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement: I would like to thank Dr. M. Halef Cevrioğlu (İzmir Katip Çelebi University) and Res.Assist. Hüseyin Yılmaz (Manisa Celal Bayar University) for their help on this article.

Kaynakça/References

Arşiv Kaynakları

Avusturya Devlet Arşivleri (OeStA)

Haus- Hof-, und Staatsarchiv (HHStA)

Tripolis, Tripolis 1

Türkei I, Turcica 192; 193; 194; 195; 196; 197; 198; 199; 200; 201

Türkische Urkunden 13

Kriegsarchiv (KA)

Saray Harp Şûrâsı (HKR)

Hofkriegsrat Bücher 598; 599; 603

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet-Dahiliye (C.DH), 238/11898.

İbnülemin-Dahiliye (İE.DH), 29/2585; 29/2587.

Mısır Mühimmesi (A.DVNSMSR.MHM.d), 4.

Mühimme Defterleri (A.DVNSMHM.d), 133; 135.

The National Archives (NA)

State Papers 71/6; 97/25

Gazeteler

Mercure de France, Novembre 1726; Decembre 1726; Aout 1728; Avril 1729.

Mercure Historique et Politique, Octobre 1726.

Wienerisches Diarium, nu. 78, 28 Eylül 1726; 100, 13 Aralık 1727.

Yayımlanmış Kaynaklar

Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır ve Ahmet Zeki İzgöer, Klasik yay., c. III, İstanbul 2013.

Muâhedât Mecmûası, TTK yay., c. III, Ankara 2008.

Ortaylı, İlber, "1727 Osmanlı-Avusturya Seyr-ü Sefain Sözleşmesi", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXVIII/3 (1973), s. 97-109.

Araştırmalar

'*Abd al-Rahmân al-Jabartî's History of Egypt – 'Ajā'ib al-Athar fî'l-Tarājim wa'l-Akhhbār*, ed. Thomas Philipp - Moshe Perlmann, Franz Steiner Verlag, c. I-II, Stuttgart 1994.

Benedikt, Heinrich, *Das Königreich Neapel unter Kaiser Karl VI.*, Manz Verlag, Viyana 1927.

Bittner, Ludwig, *Die österreichischen Staatsverträge von 1526 bis 1763*, K.u.k. Hof- und Universitäts-Buchdrucker, Viyana 1903.

Bostan, İdris, "Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasî ve Ekonomik İlişkileri, 1580-1624", *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2006, s. 261-283.

Dehérain, Henri, *L'Égypte Turque Pachas et Mameluks du XVIe au XVIIIe Siècle l'Expédition du Général Bonaparte*, Société de l'Histoire Nationale, Paris 1934.

Elibol, Numan, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Ticareti*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.

Ercan, Hüseyin Onur, *Pasarofça Antlaşması, 1718: Diplomasi ve Barış*, TTK yay., Ankara 2022.

Es-Seyyid, Seyyid Muhammed, "Kasımiyye", *DİA*, XXIV, s. 552-553.

Grammont, Henri D., *Histoire d'Alger sous la domination Turque (1515-1830)*, Paris 1887.

Gül, Şeyda Şerife, *18. Yüzyılda Mısır'da Şeyhü'l-Beledlik*, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018.

Hathaway, Jane, "Zülfikâriyye", *DİA*, XLIV, s. 559-561.

_____, "Çerkes Mehmed Bey: Rebel, Traitor, Hero?", *Turkish Studies Association Bulletin*, 22/1 (1998), s. 108-115.

_____, "Ottoman Responses to Çerkes Mehmed Bey's Rebellion in Egypt, 1730", *Mutiny and Rebellion in the Ottoman Empire*, ed. Jane Hathaway, University of Wisconsin Press, Madison 2002, s. 105-113.

Holt, P.M., "Kâsimiyya", *Encyclopedia of Islam 2nd Ed.*, IV, s. 722-723.

_____, *Egypt and the Fertile Crescent 1516-1922 A Political History*, Cornell University Press, Londra 1980.

Klesl, Wolfgang, *Leopold von Talman, ein österreichischer Diplomat des Spätbarocks*, Viyana Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Viyana 1966.

Oral, Özgür, "Osmanlı-Venedik Diplomatik İlişkileri Tarihine Bir Katkı: 1763 Tarihli Cezayir-Venedik Antlaşması", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, VI/2 (2017), s. 103-130.

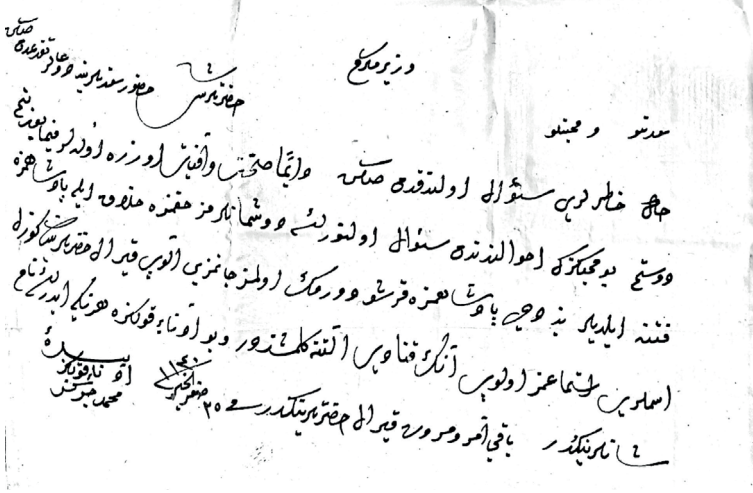
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TTK yay., c. IV/2, Ankara 1995.

Vocelka, Karl, *Österreichische Geschichte 1699-1815 – Glanz und Untergang der höfischen Welt: Repräsentation, Reform und Reaktion im habsburgischen Vielvölkerstaat*, Carl Ueberreuter Verlag, Viyana 2003.

Wurm, Heidrun, "Entstehung und Aufhebung des osmanischen Generalkonsulats in Wien (1726-1732) – Eine Relation Heinrich von Pencklers aus dem Jahr 1761", *Mitteilungen des österreichischen Staatsarchives*, XLII (1992), s. 152-176.

EKLER

EK-1

Künye: OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bèg Tschher Kes Mehemmed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'e]

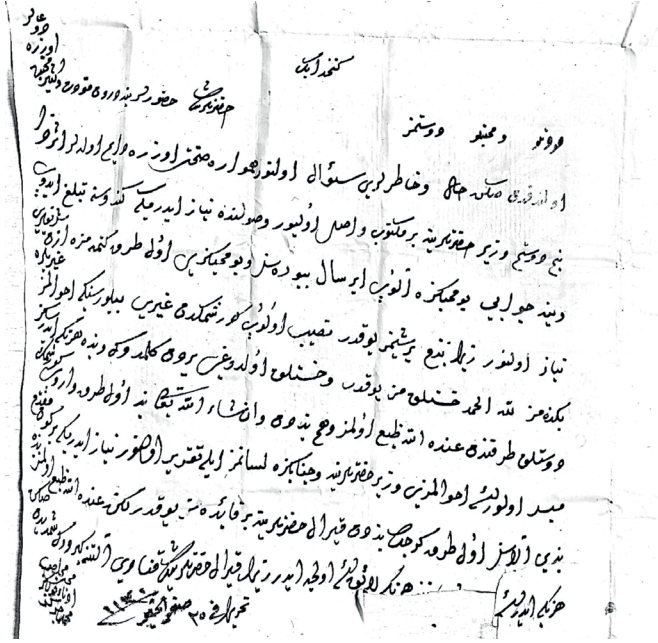
Sa'âdetlü ve muhabbetlü Vezîr-i mükerrem hazretlerinin huzûr-ı sa'âdetlerine dû'âlar takdîminden sonra, hâl ü hâtırları sù'âl olundukdan sonra, dâ'imen sıhhat ve âfiyât üzere olalar. Fî-mâ-ba'd benim dostum bu muhibbinizin ahvâlinden sù'âl olunur ise, düşmânlarımız hakkımızda hilâf ile Pâdişâhımıza fitne eylediler. Biz dahi Pâdişâhımıza karşı durmak olmaz, cânımızı alup Kırıl hazretlerinin güzel isimleri istimâ'mız olup ânın kanadı altına gelmişizdir ve bu ednâ kulunuza her neğî eder ise nâm [ve] şânlarıdır.

Bâkî emr ü mürüvvet kırıl hazretlerindir.

Fî 25 Saferü'l-hayr sene 1140 [12 Ekim 1727]

Bende-i ednâ kulunuz Mehmed Çerkez

EK-2

Künye: OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bèg Tschér Kes Mehemed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

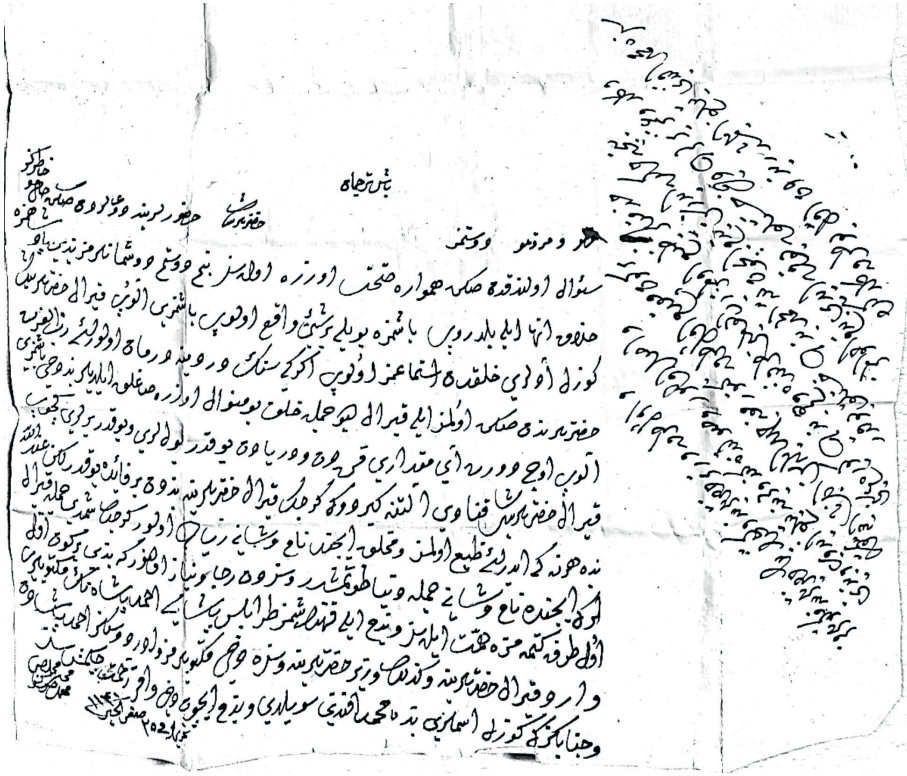
[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Müşaviri Rechcron'a]

Meveddetlü ve muhabbetlü dostumuz Kethüdâ Bey hazretlerinin huzûrlarına derûn meveddet ve kesîr muhabbet üzere dût'alar olunduktan sonra, hâl ü hâtırları sût'âl olunur. Hem-vâre sıhhat üzere dâ'im olalar. (رزق) benim dostum Vezîr hazretlerine bir mektûb vâsıl oluyor. Vusûlünde niyâz ederim ki kendüsüne tebellüğ edüp ve yine cevâbı bu muhibbinize alup irsâl buyurasız ve bu muhibbinizi ol tarafa gitmemize izn-i şerîfleri niyâz olunur, zîrâ bizim bir şey'imiz yokdur nasîb olup görüşmekden gayrî. Bilürsün ki ahvâlimiz gayrîlere benzemez, lillahi'l-hamd hastalığımız yokdur ve hastalık olduğı yerden gelmedük ve bize her neğı ederseniz dostluk tarafından 'indallah zay' olmaz ve hem bizden. Ve inşallahu te'âlâ biz ol tarafa varup görüşmek müyesser olur ise, ahvâlimizi vezîr hazretlerine ve cenâbınıza lisânımız ile takrîr olunur. Niyâz ederim ki bir gün mukaddem bizi alasız ol tarafa. Gerçek, bizden Kıral hazretlerine bir fâ'idemiz yokdur. Lâkin 'indallah zay' olmaz bize her neğı eder ise, _____ her neğı lâyıkh ise, ol vech eder, zîrâ Kıral hazretlerinin kanadı altına girdük şimdiden sonra.

Tahiren fî 25 saferü'l-hayr sene 1140 [12 Ekim 1727]

Muhibb-i muhlis ednâ kulunuz Mehmed Çerkez

EK-3

Künye: OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bèg Tschér Kes Mehemmed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Tercümanı Leopold von Talman'a]

‘İzzetlü ve mürüvvetlü dostumuz Baştercümân hazretlerinin huzûrlarına dü‘âlardan sonra, hâl ü hâtırınız sû‘âl olunduktan sonra, hem-vâre sıhhat üzere olasız. Benim dostum düşmânlarımız bizi Pâdişâhımıza hilâf-ı inhâ ile bildürüp başımıza böyle bir şey’ vâki’ olup başımızı alup Kıral hazretlerinin güzel adları halkdan istimâ’mız olup “Eğer ki senin derdine dermân olur ise Rabbü’l-‘izzet hazretlerinden sonra olmaz ile Kıral deyü” cümle halk bu minvâl üzere sâğlık eylediklerinden dahi başımızı alup üç dört ay mikdârı karadan ve deryâdan bu kadar yolları ve bu kadar yerleri geçüp Kıral hazretlerinin kanadı altına girdük. Gerçek, Kıral hazretlerine bizden bir fâ’ide yokdur, lâkin ‘indallah bize her ne eder ise zay’ olmaz ve muhallel içinde nâm ve şânı ziyâde olur. Gerçek, şimdi cümle kıralların içinde nâm ve şânı cümle dünyâ tutmuşdur. Ve sizden ricâ ve niyâz olunur ki bizi bir gün

evvel ol tarafa gitmemize himmet eylesiz. Ve bizim ile karındaşımız Trablus Paşası Ahmed Paşa'nın mektûbları vardı[r] Kırâl hazretlerine ve kezâlik Vezîr hazretlerine. Ve size dahi mektûblarımız va[r]dır dostunuz Ahmed Paşa'dan. Ve ol tarafa Vezîr hazretlerine ve Kethüdâ Bey hazretlerine mektûblarımız vâsıl olunur, vusûlünde kendülerine tebellüğ edüp ve bizi bir gün mukaddem ol tarafa getürmeğe cehd eylesün. İnşallahu te'âlâ hizmetiniz zay' olmaz Rabbü'l-'alemin tarafında ve hem bizde. Göreyim seni nice hareket edersin bizim için. Lillahi'l-hamd bizde hastalık yokdur ve geldüğümüz yerlerde dahi hastalık yok idi. Bizim ahvâlimiz size Mehmed Efendi tebellüğ eylemişdir bizden evvel bu tarafa geldikde ve cenabınızın güzel isimlerini bize Mehmed Efendi söyledi ve bizim için dahi vâfir zahmet çekmişsiz.

Tahrîren fî 25 Saferü'l-hayr sene 1140 [12 Ekim 1727]

Muhibb-i muhlis Mehmed Çerkez

EK-4

سنتو و مینلو و مرتلو و دوتو
 اول اوله امبار که خاطر دینکار تستوال اولونور ابو خوشیایرینز و انما اقصیة العینة اولونور
 اولونور تبی و تویج و دوستم طلاهای بچه کتوبز دقت سز و دوستم سله سز تلغ اولونور
 بیغ ایچی زعمد جلوسر و جهون خود قسرتی بولونور حاکم سرتوبه محمد ایلین سز و جهون مجاز اولونور
 محمد ایلین سز بیغ ایچی غافلدار خد قسرتی بولونور اولونور غیر بیغه بیلدر قسرتی نند بیغ ایچی
 ایدر و ای حاکم اولونور و سرتوبه ای ایدر حضرت ننده بیغ ایچی کتوبز سز و دوستم طلاهای
 ایل ز نر و اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور
 لر مزو حده اولونور بولور کتوبز روز دتر و نایبه اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور و نایبه اولونور
 نایبه کتوبز اولونور سز کتوبز اولونور اولونور و نایبه اولونور اولونور و نایبه اولونور اولونور
 حده قسرتی بیغ ایچی طبع اولونور کتوبز و نایبه اولونور سز اولونور و نایبه اولونور اولونور
 اتر اولونور سز بیغ ایچی حاکم اولونور

Künye: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.4: Korrespondenzen (sine dato), fol. 8, Çerkes Mehmed Bey'den Rechcron'a, 27 Aralık 1727 Trieste.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Müşaviri Rechcron'a]

Sa'âdetlü ve muhabbetlü ve mürüvvetlü dostumuz Rehkiron huzûrlarına vefûr muhabbet ve kesîr meveddet birle selâmdan sonra, evvel ol mübârek hâtır-ı şerîfleri sû'âl olunur, eyü ve hoşlar mısız? Dâ'imen sıhhat ve âfiyât üzere olasız. Benim dostum, dostumuz Talman Beç'e gittüğü vakit, siz dostumuza selâmımızı tebellüğ eylemiş, vâfir bizim için zahmet çeküp ve çok hidmetimizde bulunup mümkin meretebe cehd eylemişsiz ve hattâ muhibbiniz Elçi Mehmed Efendi bizim için ne mikdârı hizmetinizi geçmiş olduğu bize bildirmişdir. Yine niyâz ederim ki mümkin olur ise Vezîr-i müşârûn-ileyh huzûrunda bizi fikrine getüresin dostum Talman ile. Zirâ vâfir sevâba nâ'il olursuz dünyâda ve âhîret[te]. Bu kadar zamândır evlâdlarımızdan cüdâ düşüb böyle yerlerde geziyoruz. Vezîr hazretleri, Kıral hazretlerinin fikrine getürmek için sizler dahi vekîl eylemişizdir dostum Talman ile. İnşallahu te'âlâ hizmetleriniz bizde zay' olmaz, yerimize gittüğümüzde. Ve hayrımızı niyâz ederüz. Bizi kalbinizden ihrâc buyurmayasız.

Bâkî ed-dâ'i.

Tahrîren fî 13 Cemâzie'l-evvel sene 1140 [27 Aralık 1727]

Muhibb-i muhlis Mehmed Bey-i Mısır hâlâ

EK-5

۲

ریاستلو جرکس محمد بیک

تیرسته، فرانسز کبی ایله عن الفخده وحقول اولونور غوزده خورالکو و غوزکی طرفوزده
 روما ایملر طوریسکری باش تریجیبی و کرکلی تیفی خالده موزکو تیرسته، کونوردون باش تیفی
 مصومکوز اولمشور که موزکونو و قوررتور روما ایملر طوری عنایتلو رفنومیز حضرتی
 محترمی روزده اذنه ترفونبی بوزوی که اولونور زما نه وکی و بلای تیرنه مکن و واقوع لیکر
 تا که کرسا مبولنه تیغ اوللاه قیو کتخلر لر نه و عن برینغ کرک ایچوه کرسا، همصون ایملر
 اولونور لوموز کوزوق قطع جوزن و اصل اوله بصوم جوزن کلور که اولونور عیبه صوم ایملر
 غولطده و ساقبا سنکر ایچوه که غایتیله ایخونور کزی بو طرفنه جس و ساقبا ایچوه
 مرز حصن دیتشور و اظهارد غضبیری ایچوه عمر بیک و صنی ایخانکر باش تیرنه کوس
 جسمیری کراری قیو سنکر اولونور، برافقشدر اطلعه هوهه بابکوزم خیر اولوموز جویم کوزونور
 و قوررتور روما ایملر طوری عنایتلو رفنومیز حضرتی کرسا، سعور ایله و ساقبا و کلونور
 صدوقه اولونور مرعی طونور منفق اوللاه صلیبی هر و حیدله ریسن اولونور و برینجیدن
 فرم دیکو و عود اطلعتکر ایچوه کرسا، ای صی اوللاه اولومور اقلعا و برینجیدن
 بو فرعانیز و اصل اولونور کبی کریا کوزم اوللاه توبالککر ایله جی حضرتی کرسا
 و بلای تیرنه جی حقور و کزی تیرنه کوزونور مرحتونر بکه کوزم کوزم کوزم کوزم
 تیرسته و برینجیدن کلک کرسا کبی ایله مالک کرسا ریسی هر و حید ترک لیردر برینجیدن
 ملکده روزم زینجه کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا کرسا
 و جمیع فیصله

Künye: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 3r., Prens Eugen'den Çerkes Mehmed Bey'e, 6 Mart 1728 Viyana

[Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'den Çerkes Mehmed Bey'e]

Ri'âyetlü Çerkes Mehmed Bey

Tiryeste'ye Fransız gemisi ile 'ale'l-gaffle duhûl olduğumuzdan haber aldığımız gibi tarafımızdan Roma İmparatoru'nun Baştercümânı ve Sır Kâtibi Talman'[1] mezkû[r] Tiryeste'ye gönderüb lisânından ma'lûmunuz olmuştur ki şevketlü ve kudretlü Roma İmparatoru 'inâyetlü efendimiz hazretleri merhametleri üzere izn-i şeriflerini verdi ki ol zamâne dek vilâyetlerinde meks ve ikâmet edesiz tâ ki İstambul'da mukîm olan kapu

kethüdâlarından de Dirling sizin için âsitâne-i sa'âdetde sipâriş olunan umûrunuzdan kat'-ı cevâb vâsıl ola. Ba'de-hû cevâb gelüp ki Devlet-i 'aliyye Mısır'da etdüğünüz gulgule ve sâ'ir kabâhatiniz için size gâyetile incinüb sizi bu tarafda habs ve teslîm için mürâca'at etmiştir ve ızhâr-ı gazabları için Ömer Beğ'in ve Sofî Ağa'nın başlarını kestüp cisimleri Saray kapusunun önünde bırakmıştır. El-hâletü hâzihi bâbınızda hayr olmaz, çünkü şevketlü ve kudretlü Roma İmparatoru 'inâyetlü efendimiz hazretleri âsitâne-i sa'âdet ile dostluk ve konşuluğunu sadâkat üzere mer'î tutup mün'akid olan sulhü her veçhile ri'âyet edüp ve sizcileyin firârınız ve 'adem-i itâ'atiniz için âsitâneye 'âsî olan âdemlere ilticâ verilmez. İmdi bu fermânımız vâsıl olduğu gibi siz yanınızda olan tevâbi'niz ile Çasar hazretlerinin vilâyetlerinden çıkup ve sizi teslîm etmedüğünü merhametlerinden bilesiz, buna göre siz 'amel edüp Tiryste'den ya Fiyume'den ilk giden gemi ile memâlik-i Çasariye'yi her veçhile terk edüp gayrî mülklere revâne edesiz.

Tahrîren şehri Receb 18 Sene 1140 [6 Mart 1728]

Şevketlü Roma İmparatoru'nun Baş Vekili ve cemî'-i müşîrler

EK-6

Königin und Königl. Majestät
 Tcherkes Beeg an Gro. Kay. Majestät.

Tit. præm.
 Das hier Käy. Majestät abgefährte
 Schreiben ist in der albanischen
 Sprache durch den Kay. in
 Begleitung des mit mir com-
 mandirten. Fürstenthums
 in der Stadt Triest glücklich
 angekommen. Wenn solangal
 meine albanische Sprache
 nicht an Ihre Kay. Majestät
 mit, als ich in mein. Befehl
 nicht geschicket, wird an ein
 jehänd. Ort zu übersetzen,
 welches zu dem nachmaligen
 no geschicket. Lint, von dem
 von ist abhand, so geschicket,
 was zu main geschicket
 Lint, von dem, so geschicket
 Lint, von dem, so geschicket
 über Mann zu geschicket, und
 Lint, von dem, so geschicket
 nachricht überkommen, mir
 angehen. Lint, von dem, so
 Lint, von dem, so geschicket
 meine albanische Sprache
 nicht mit zu dem nachmaligen
 Livorno abgeschicket, so
 als die Kay. Majestät
 abgefährte, wird abgefährte

Tcherkes Mehmed Beeg

112
 Königl. Majestät
 Kaiserin Maria Theresia
 22 April 1728

Künye: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 112, Çerkes Mehmed Bey'den VI. Karl'a, tarihsiz

[Çerkes Mehmed Bey'den VI. Karl'a, tercüme]

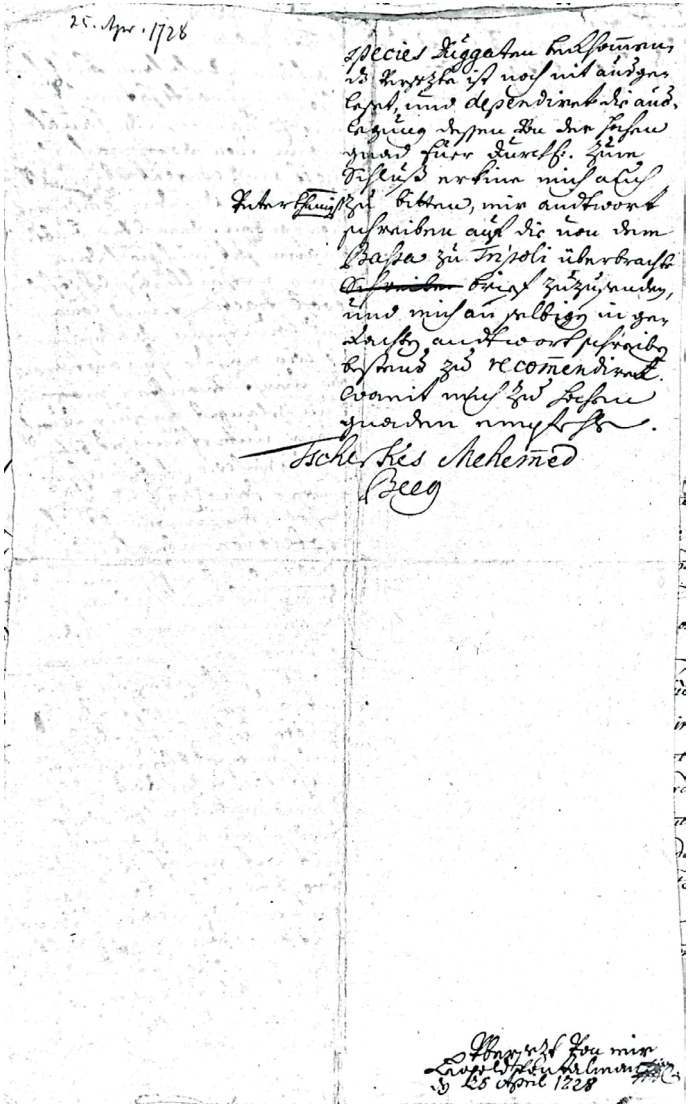
Übersetzung eines Briefs von dem Tcherkes Beeg an Ihre Kay. Majestät.

/: Tit: præm. :/

Nach Euer Kay[serlichen] May[estätischen] allerhöchsten Befelch bin ich dero allerunterthänigste Knecht von Görtz in Begleitung des mit mir commandierenden Hauptmanns in der Stadt Triest glicklich angelanget. Nun gelanget meine allerunterthänigste bitt an Euer Kay[serlichen] May[es]t[ät]t mich, als der ich unter dem hohen schutz geflogen, an ein sicheres ort zu überschicken, welches zu Land nacher Livorno geschehen kunte, von wahren ich als dan, wo mich immer hin mein schicksaal leiten wird, leichtlich abreisen kan, dan ich förchte mich sehr über Meer zu schiffen, weillen villeicht meine feinde davon nachricht überkommend, mir aufpassen möchten, dannenhero widerholle nochmahlen meine allerunterthänigste bitt mich zu Land nacher Livorno abzuschicken; so alles von Euer Kay[serlichen] May[es]t[ät]t allerhöchste gnad abhanget.

Tscherkes Mehemed Beeg

Übersetzt von mir Leopold von Talman, den 25 April 1728

Künye: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 197, Konv.2: Korrespondenzen (1728.03-1728.05), fol. 113r.-113v., Çerkes Mehmed Bey'den Prens Eugen'e, tarihsiz.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'e, tercüme]

Übersetzung eines Briefs von den Tscherkes Beeg an Ihre durchl. den Prinzen

/: Titl. præm. :/

Nach dem allerhöchsten befelch Ihro Kay[serlichen] May[estät] hat mich der mit mir Commandierende Hauptmann von Görtz nacher Triest ganz content überbracht, und alda an den Commendanten übergeben. Gemelter haubtmann hat mich nach dem ihme ertheilten befelch sehr wohl tractiret, und wäre zu wuntschen, das alle diner so wie er, die ihnen auftragende dienst verichten mögen. Nun gelanget an Euer Durch[laut] mein unterthänigstes bitten, mich, gleich wie ich bis anhero unter den Kay[serlichen] Schutz gestanden, unter Kay[serlichen] protection über Land nach Livorno abzuschicken, indeme ich mich zu wasser wegen meinen feinden, so mir etwas aufpassen möchten, abzureisen nit getraue. Beynebst solle die selbste gehor[sambste] aufsehen, und deroselbten unterthänigst vorstellen, das ich keine lebens mittel mehr habe, und schon eine geraume Zeit nit gehabt habe, dannenhero habe ich zu laihen genohmen; gleich wie ich dan mit versetzung eines Silbernen Pferd Zeugs, und Sechzig Türck[ischen] duggaten, so einen von meinen leuthen zugeheret, von einen Mann zu Görtz 96 Species Duggaten bekhommen, das versetzte ist noch nit ausgeleset, und dependiret die auslegung dessen von der hohen gnad Euer Durch[laut] zum Schluß erkine mich auch unterthänigst zu bitten, mir andtwort schreiben auf die von dem Bassa zu Tripoli überbrachte brief zuzusenden, und mich an selbigen in gedachten andtwort schreiben bestens zu recommendiret. Womit mich zu hohen gnaden empfehle.

Tscherkes Mehemed Beeg

Übersetzt von mir Leopold von Talman den 25 April 1728

EK-8

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a historical document or letter. The text is written in a cursive script (Rika script) and is densely packed. At the top center, there is a heading "EK-8". The text begins with "Medineti" and "Mehmetim" and continues with a long narrative. The document appears to be a letter or a report, possibly related to military or administrative matters. There are some marginal notes and a signature at the bottom left.

Künye: OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bèg Tschher Kes Mehemmed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'e]

Sa'âdetlü ve merhametlü ve mürvüvetlü dostumuz Prencş Vezîr hazretlerinin huzûr-ı 'âlilerine derûnî dû'âlar takdîminden sonra,

Benim sa'âdetlü dostum, eğer ki ahvâlîmizden sû'âl olunur ise bi-hamdillahu te'âlâ sıhhat üzereyiz. Şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin eyyâm-ı şerîflerinde iken bizi şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin fermânları ile Görs'den kaldırıp Tiryesti Kal'ası'nda habs eylemişler, bilmedük günâhımız nedir? Biz kendümüz ayağımız ile bu kadar yerleri ve bu kadar pâdişâhları koyup şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin 'arzına ve cenâbımızın 'ırzına gelüp girdük. Bilmeziz ki böyle habs eylemekden murâd nedir? Âl-i Osman'a mı verecektir veyâhüd âl-i Osman'ın hâtırı için mü bizi böylece kalmak için habs eyledi? Leyl ü nehâr bu fikirdeyiz. Kahrımızdan ölüyoruz. Habs niçün olduk diye bir dahi fikir ederim ki hiç olur

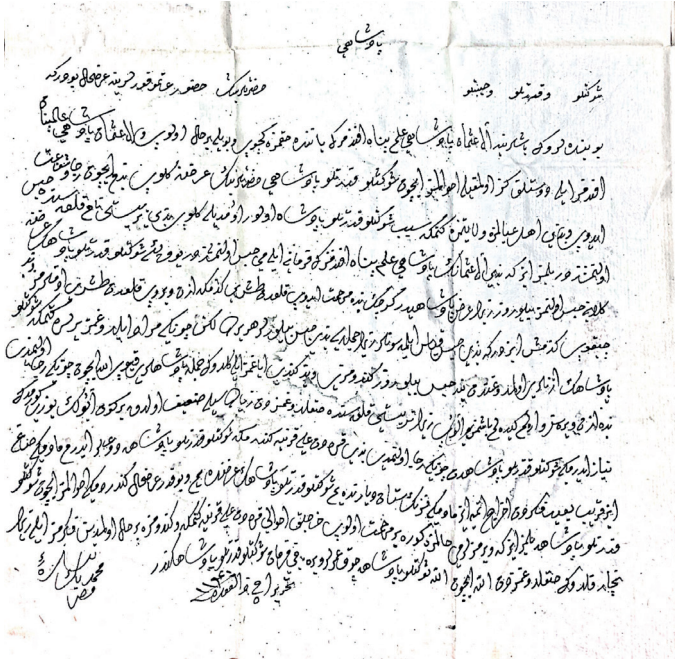
mu kendi ayağı ile bir nâm [ve] şân sâhibi pâdişâhın 'arzına gelmişsin seni tutup nice âl-i Osman'a teslîm eder diye bir olmaz şey' dir deyü fikr ederim. Bir veçhile mümkin olmayup bu ahvâl ne olduğu bilmedük. Eğer ki biz Beç'e geldüğümüz bir günâh ise bilmem bundan gayrî günâhımız yokdur, bizi böylece habs eylemeğ[e] sebep. Ahvâlimizi bildirmek için geldük, başımıza bir dermân olur, şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin hâlimizi ve ahvâlimizi görüp bize merhametleri olur diye. Bilmedük bize böyle gazab edecekleri ve bu kadar halk içinde götürüp kal'ada habs olunacağımızı bilmezdük. Allah için olsun başımızı halâs edecek kadar harçlık ile mi veyâhûd nice merhametleri olur, bizi Alakorna'ya karadan çıkarsunlar. Şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin 'arzi ile veyâhûd var git diye izn versünler, kalka düşe, her neği vardır esbâblarımızı satup başımızı alup dengiz yalısı tutup dervîşler gibi birer 'asâ ya'ni birer değnek elimize alup giderüz. Böyle kahr ile habsde ölmekten yarın kıyâmet günü bizim cevâbımızı İsâ'ya vermeğe kâdir olmazsınız. Ne sebep ile bizi habs eylemişsiz? Allah için bizi bu habsden halâs edesiz. Şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinden niyâz ederüz ve siz dostumuzdan dahi ricâ ve minnet ederim ki bu kâğıdın cevâbı ve bizi habsden halâs olunmak için diledüğümüze yere gitmek için izn veresiz. Allah berekât versün, sekiz aydır vilâyetinizde yedük içdük nasibimizi aldük. Yine vardığımız yerde şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerine dü'âlar ederüz, hiç fikirden çıkarmazız ve kezâlik cenâbınızı.

Bâkî emr ü fermân şevketlü kudretlü pâdişâhî hazretlerinindir.

Tahrîren Mayıs fî 8 1140 [8 Mayıs 1728]

Muhibb-i muhlis Mehmed Bey-i Mısr

EK-9

Künye: OeStA, HHStA, UR, Türkische Urkunden 13 (1725-1729), Fünf Schreiben des berühmten ägyptischen Bèg Tschér Kes Mehemed an den Hof-Kriegsraths Präsidenten, der sich zuerst nach Tripoli und, dann nach Triest geflüchtet, und bey dem Kaiser Carl VI. um Hilfe nachgesucht hat, mit deutschen Uebersetzungen, 1727 / 1140.

[Çerkes Mehmed Bey'den VI. Karl'a]

Şevketlü ve kudretlü ve heybetlü pâdişâhî hazretlerinin huzûr-ı 'izzet-mevfûrlarına 'arz-ı hâl budur ki,

Bu bendelerün başlarına âl-i Osman pâdişâhî 'âlem-penâh efendimizin yanında hakkımızca geçüp ve böyle bir hâl olup ve âl-i Osman pâdişâhî 'âlem-penâh efendimiz ile dostluğunuz olmağla ahvâlimiz için şevketlü kudretlü Pâdişâhî hazretlerinin 'arzına gelüp bizim için ricâ ve şefâ'at edüp ve bizi ehl-i 'iyâlimize, vilâyetimize gitmeğe sebep şevketlü kudretlü Pâdişâh olur ümîdiyle gelüp bizi Tiryesti nâm kal'asında habs olunmuşuzdur. Bilmeziz ki bizi âl-i Osman'ın pâdişâhî 'âlem-penâh efendimizin fermânı ile mi habs olunmuşuzdur? Yok ise şevketlü kudretlü pâdişâhın 'arzına geleni habs olunmuş bilürüz, zîrâ 'arz-ı pâdişâhîdir. Gerçek, bize merhamet edüp kal'adan taşrı gitmeğe izn verüp kal'adan taşrı âdemlerimiz ve biz çıkup gezmişizdir ki bizi habs kıyâs eylesünler, zîrâ cümlesi bizi habs bilürler her yerde. Lâkin, çünkü murâd eyledüğümüz yerlere gitmeğe şevketlü pâdişâhın iznleri olmaduğundan

yine habs bilürüz kendümüzü ve biz kendi ayağımız ile geldük, cümle pâdişâhları koyup. Allah için, çünkü rahat olunmadı bize izn veresiz varalım gidelim başımızı alup, zîrâ Tiryesti Kal'ası'nda sıkıldığumuzdan ziyâdesiyle za'îf olduk. Bir gün eyülük yüzü görmedik. Niyâz ederim ki şevketlü kudretlü Pâdişâh'dan, çünkü ricâ olunmadı, bizi karadan Alakorna'ya göndermeğe. Şevketlü kudretlü Pâdişâh'a dû'âlar edüp mâdem ki sağız karîb, ba'îd fikrden ihrâc etmeyüz. Mâdem ki Frengistan diyârındayım, şevketlü kudretlü Pâdişâh'ın 'arzındayım ve bu kadar 'arz-ı hâl gönderdim ki ahvâlimiz için şevketlü kudretlü Pâdişâh'a bilmeziz ki vermezler mi? Hâlimize göre bir merhamet olup harclık ahvâli, karadan Alakorna'ya gitmeğe ve kendümüze bir hâl olmayasın, fikrimiz ile zîrâ nâ-çâr kalduk sıkıldığumuzdan Allah için. Allah şevketlü Pâdişâha çok ömürler vere.

Bâkî fermân şevketlü kudretlü pâdişâhındır.

Tahrîren fî 5 Zi'l-ka'de sene 1140 [13 Haziran 1728]

Bende-i Mehmed Bey-i Mısır

EK-10

Künye: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 198, Konv.2: Korrespondenzen (1728.09-1728.11), fol. 29, Çerkes Mehmed Bey'den Prens Eugen'e, 12 Eylül 1728 Trablusgarp.

[Çerkes Mehmed Bey'den Saray Harp Şûrâsı Reisi Prens Eugen'e]

Sa'âdetlü ve mürvvetlü ve meveddetlü dostumuz Preñç Vezîr hazretlerinin huzûr-ı meveddetlerine hayırlar takdîm olunduktan sonra, hâtırları nice sû'âl edelim, eyüler ve hoşlar mısız? Dâ'imen sıhhat üzere olasız. Eğer ki tarafımızdan sû'âl ederseniz, sıhhat üzere bilesiz ve Anaboli'den Trablus'a on dokuzuncu günde dâhil olmuşuzdur. Bizden evvel tarafınızdan giden konsol dahi on beş, yirmi gün dâhil olmuş bulup mürvvetlü ve sa'âdetlü ve merhametlü Ahmed Paşa efendimiz hazretlerinin sâbıkda elçisi tarafınızdan Trablus'a geldikde şevketlü kudretlü Kıral hazretlerinin tarafından getürdüğü mektûbları sa'âdetlü

Ahmed Paşa efendimiz hazretlerine vusûl buldukda kırâ'at edüb derûnunda zıkr olunmuş ki Cezayir Ocağı bizim ile barış ederse sizin ile barışığımız barışdır ve illâ yalnız Trablus ile barışmak hiç ile hiç diye zıkr buyurulmuş. Bilmedük bu sözü ne sebebden yazılmış, zirâ Ocak bu sözlerin sebebi ile ve hem bu kadar zamân ki Konsol gelmedi, bizim ile sulh olmak anların hâcetleri değildir, elimize her ne gelür ise edelim deyüp bir, iki, üç gemiye rast gelüp almışlar bulunup ve tarafınızdan konsol geldikde kabûl eylemişler ve lâkin konsoldan evvel alınan gemileri dâ'vâ ve taleb olunmamak şartıyla kabûl eylemişler ve biz Trablus'a dâhilimizde sa'âdetlü ve merhametlü Ahmed Paşa efendimiz'den ricâ edüp kendi mürüvvetlerinden ricâmızı kabûl kılup tesirlerden [esirlerden?] otuz sekiz yesir verüp ve gemilerin 'ivazından bir şatya verüp ve bir ikisi taşra gâ'ib olmağla ele geldikde bâkî kalan yesirler ile ve iki gemileri ricâ edüp halâs oldukda tarafınıza irsâl olunur, zirâ sa'âdetlü paşa efendimiz'in yanında bir sözüümüzü iki olmaz ve sulhunüz sulhdür, gayrî söz yokdur. İnşallahu te'âlâ âl-i Osman pâdişâhı sa'âdetlü ve bu kullarına merhametlü veliyü'n-ni'am efendimiz pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin dâ'imen hizmetlerinde bulunuruz. Eyülük ile kemlik ile değil! Lâkin âl-i Osman pâdişâhı 'âlem-penâh efendimizin tarafından kudretlü Kıral hazretlerine gelen mektûbunda zıkr eylemişler ki Mehmed Bey Trablus'a gidüp Tunus'a ve Trablus'a sulhleri bozmak sebep olur demiş. Haşâ ki ben bu sözleri kabûl etmem. Şevketlü ve sa'âdetlü âl-i Osman pâdişâhı 'âlem-penâh efendimizin hâs-ı muhlis kullarındanim ve biz Mehmed Bey üzerinde şöylece ma'lûm olup niyâz ederim ki kudretlü Kıral hazretlerine i'lâm edesiz, her neği tarafınızdan bildirürseniz cân ve bâş üzere dirîğ olunmayup tarafınıza hayırlar isterim. Cânım ile ve bizi fikirden ihrâc eylemeyesiz.

Tahrîren fî 7 Saferü'l-hayr sene 1141 [12 Eylül 1728]

Muhibb-i muhlis Mehmed Bey-i Mısır hâlâ